

ἘΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομὴ ἑτησίαν: Ἐν Ἑλλάδι: πρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἰς ἑτάσιον — Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταθίου, 6.

16 Ὀκτωβρίου 1877

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΗΤΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΛΑΖΑΡΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ

λαζαρος κουντουριώτης

ΤΟ ΟΡΩΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗ ΟΡΩΜΕΝΟΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ F. BASTIAT]

Συνόλιον (82 σελ. 640).

IV. ΘΕΑΤΡΑ ΚΑΙ ΚΑΜΑ ΤΕΧΝΑΙ.

Ὁρεῖται τὸ Κράτος νὰ συντρέχῃ τὰς καλὰς τέχνας;

Πολλὰ εἶναι βεβαίως τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ. Ὑπὲρ τῆς συνδρομῆς δύναται νὰ ρηθῆ ὅτι αἱ τέχναι εὐρίνουσιν, ὑψόνουσι, λεπτινοῦσι, κάμνουσι ποιητικὴν τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους, ἀποσπῶσιν αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὑλικῶν ἐνασχολήσεων, τῷ ἐμπνέουσι τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, καὶ οὕτως ἐπενεργοῦσιν αἰσιῶς ἐπὶ τῶν πρόπιον του, τῶν ἐθίμων καὶ ἠθῶν του καὶ προσέτι ἐπὶ τῆς βιομηχανίας του. Τί θὰ ἦτον ἡ μουσικὴ ἐν Γαλλίᾳ ἄνευ τοῦ Ἰταλικοῦ θεάτρου καὶ τοῦ Ὁυδέιου, ἡ δραματικὴ ἄνευ τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου, ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ ἄνευ τῶν συλλογῶν ἡμῶν καὶ τῶν μουσείων; Δύναται νὰ προχωρήσῃ τις καὶ περαιτέρω, καὶ νὰ ἐρωτήσῃ ἂν, χωρὶς τῆς συγκεντρώσεως τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ χωρὶς τῆς ἕνεκα τούτου συνδρομῆς αὐτῶν, ἤθελεν ἀναπτυχθῆ ἡ λεπτὴ ἐκείνη καλαισθησία, ὁ εὐγενὴς κλῆρος τῆς γαλλικῆς ἐργασίας, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπιβάλλονται πανταχοῦ τὰ γαλλικὰ προϊόντα. Ἀπέκταντι τοιοῦτων ἀποτελεσμάτων δὲν θὰ ἦτον μερίστη ἀφροσύνη νὰ παύσωμεν τὴν χάριν τῶν καλῶν τεχνῶν μετριωτάτην συνεισφορὰν, ὡς ἀποτέλεσμα ἔχουσιν τὴν ἐν μέσῃ Εὐρώπῃ ἀνάδειξιν τῆς γαλλικῆς ὑπεροχῆς καὶ δόξης;

Κατὰ τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων, τῶν δυνάμεων δὲν ἀμφισβητῶ τὴν δύναμιν, λόγων δύνανται ν' ἀντιταχθῶσιν οὐχ ἦττον ἰσχυροὶ ἄλλοι. Καὶ πρῶτος ὁ τῆς δικαιοσύνης. Ἐχει ὁ νομοθέτης δικαίωμα νὰ περικόψῃ τὸν μισθὸν τοῦ ἐργάτου, ἵνα αὐξήσῃ τὸ κέρδος τοῦ τεχνίτου; Ὁ κ. Λαμαρτίνος ἔλεγεν: « Ἄν καταργήσῃτε τὴν συνδρομὴν ἐνὸς θεάτρου, ποῦ τῆς ὁδοῦ θὰ σταθῆτε; Δὲν θὰ περραυρῆτε λογικῶς

εἰς κατάργησιν τῶν Πνευματικῶν, τῶν Μουσείων, τῶν Ἀκαδημιῶν, τῶν Βιβλιοθηκῶν; » Ἄλλ' ἠδύνατό τις νὰ τῷ ἀπαντήσῃ: Ἄν θέλῃς νὰ συντρέχῃς πᾶν τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον, ποῦ τῆς ὁδοῦ θὰ σταθῆς; Δὲν ἤθελες παρασυρθῆ λογικῶς νὰ συντάξῃς κατάλογον ὀλόκληρον χορηγήσεων τῆς βιομηχανίας, τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς εὐποιίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως; Εἶναι, ἄλλως τε, βέβαιον ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως συνδρομὴ ὑποβάλλει τὴν πρόοδον τῆς τέχνης; Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι λευμένον, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Βλέπομεν ὀφθαλμοφανῶς ὅτι ἐκεῖνα ἐκ τῶν θεάτρων εὐδοκίμοῦσιν ὅσα συντηροῦνται ἀπ' ἑαυτῶν. Τελευταίον, βαθύτερον σκεπτόμενός τις, δύναται νὰ παρατηρήσῃ ὅτι αἱ χρεῖαι καὶ αἱ ἐπιθυμίαι γεννῶνται ἀμοιβαίως καὶ ὑψοῦνται εἰς καθαρωτέρας ἐπὶ μᾶλλον χώρας, καθ' ὅσον ὁ δημόσιος πλοῦτος ἐπιτρέψει τὴν πληρώσιν αὐτῶν ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τῆς κυβερνήσεως ν' ἀναμειγνύηται εἰς τὴν σχέσιν ταύτην τῶν χρεῶν καὶ τῶν πρὸς πληρώσιν αὐτῶν μέσων, δότι, ἐν δοθείσῃ καταράσει τῶν ἐνόντων πόρων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποβάλῃ διὰ τῶν πόρων τὰς περὶ τὴν πολυτέλειαν ἀσχολουμένας τέχνας, χωρὶς νὰ προσβάλῃ τὰς περὶ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἀσχολουμένας, ἀνατρέπουσα οὕτω τὴν φυσικὴν τοῦ πολιτισμοῦ πορείαν, δύναται νὰ παρατηρήσῃ ὅτι αἱ τεχνικαὶ αὐταὶ μεταταπίσεις τῶν χρεῶν, τῶν ὀρέξεων, τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ πληθυσμοῦ καθιστῶσιν ἀβέβαιον καὶ ἐπικινδύνον τὴν θέσιν τῶν λαῶν, μὴ ἔχουσαν στερεὰν βάσιν.

Ἴδού τινὲς τῶν λόγων τοὺς ὁποίους προτείνουσιν οἱ ἐναντίοι τῆς τοῦ Κράτους ἐπεμβάσεως εἰς τὰς σκέψεις τῶν πολιτῶν περὶ τοῦ πῶς δεόν νὰ πληρῶνται αἱ χρεῖαι καὶ ἐπιθυμίαι των, καὶ νὰ κανονίζηται ἡ ἐνέργειά των. Ὁμολογῶ ὅτι εἶμι ἐκ τῶν φρονούντων ὅτι ἡ ἐκλογὴ, ἡ ᾠθησις πρέπει νὰ ἐρχηται ἐκ τῶν κάτω καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἄνω, ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ νομοθέτου ἢ δὲ ἐκ τῆς δοξασίας φέρεται, κατ' ἐμὲ, εἰς τὴν μηδένισιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄλλὰ, διὰ συμπεράσματος ἐπίσης ψευδοῦς καὶ ἀδίκου, ἠξέσχετε τίνα προσάπτουσιν ἡμῖν κατηγορίαν τοῖς οἰκονομολόγοις; Μᾶς κατηγοροῦσιν ὅτι ἀποκοροῦμεν τὸ ἀντικείμενον, ὑπὲρ

οὐ ζητεῖται ἡ συνδρομὴ, ἐν ᾧ ἀποκρούομεν τὴν συνδρομὴν ὅτι εἴμεθα ἐχθροὶ παντός εἶδους ἐνεργητικότητος, ἐπειδὴ θέλομεν ἀφ' ἐνός μὲν αὐτὴν ἐλευθέραν, ἀφ' ἐτέρου δὲ ζητοῦσαν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἰδίαν ἀμοιβήν. Καὶ λοιπὸν, ζητοῦμεν νὰ μὴ ἐπεμβαίῃ τὸ Κράτος, διὰ τῶν φόρων, εἰς τὰ τῆς θρησκείας; εἴμεθα ἄθεοι. Ζητοῦμεν νὰ μὴ ἐπεμβαίῃ τὸ Κράτος, διὰ τῶν φόρων, εἰς τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως; εἴμεθα φωτισθέντες. Λέγομεν ὅτι τὸ Κράτος δὲν πρέπει νὰ δίδῃ, διὰ τῶν φόρων, πλαστὴν ἀξίαν εἰς τὸ ἔδαφος, ἢ εἰς αὐτὸν ἢ ἐκεῖνον τὸν κλάδον τῆς βιομηχανίας; εἴμεθα ἐχθροὶ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἐργασίας. Νομίζομεν ὅτι τὸ Κράτος δὲν πρέπει νὰ συντρέχῃ τοὺς καλλιτέχνους; εἴμεθα θάρβαροι, θεωροῦντες ὡς ἀνωφελεῖς τὰς καλὰς τέχνας.

Διαμαρτύρομαι πάσῃ δυνάμει κατὰ τῶν συμπερασμάτων τούτων. Οὐ μόνον δὲν ἔχομεν τὴν παράλογον ἰδέαν τῆς ἐκμηδενίσεως τῆς θρησκείας, τῆς παιδείας, τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς ἐργασίας καὶ τῶν τεχνῶν, ὅταν ζητῶμεν νὰ ὑπερασπίσῃται τὸ Κράτος τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν εἰδῶν τούτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργητικότητος, χωρὶς νὰ μισθοδοτῇ τὰς μὲν ἐπὶ ἐλάτῃ τῶν δὲ, τοὺν κεντὸν μάλιστα, πιστεύομεν ὅτι ἄπασαι αἱ ζωτικαὶ αὐταὶ τῆς κοινωνίας δυνάμεις ἤθελον ἀναπτυχθῆν ἀρμονικῶς ὑπὸ τὴν τῆς ἐλευθερίας ἐπιρροήν, καὶ ὅτι οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ἤθελε γίνεσθαι, ὡς σήμερον βλέπομεν, αἰτία παραχῶν, καταχρῆσεων, ἀταξιών καὶ τυραννίας.

Οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν νομίζουσιν ὅτι ἐνεργητικότης τις μὴ πληρωνομένη καὶ μὴ κανονισμένη ἐκμηδενίζεται. Ἡμεῖς νομίζομεν τὸ ἐναντίον. Ἐκεῖνοι πιστεύουσιν εἰς τὸν νομοθέτην καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἡμεῖς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ οὐχὶ εἰς τὸν νομοθέτην.

Ἀκολουθῶν τὴν εἰς τὸν νομοθέτην πίστιν ὁ κ. Λαμαρτίνος ἔλεγεν· «Ἐν ὀνόματι τῆς ὑμετέρας πίστεως δέον νὰ καταργήσωμεν τὰς δημοσίας ἐκθέσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν τιμὴν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ἡμετέρας πατρίδος.»

Ἀποκρίνομαι εἰς τὸν κ. Λαμαρτίνον· Καθ' ὅμως, μὴ συντρέχει ἔσθι καταργεῖν, ἐπειδὴ, δρῶμενοι ἐκ τῆς ιδέας ὅτι τίποτε δὲν ὑπάρχει εἰμὴ διὰ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους, συμπεραίνετε ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ζῆ εἰμὴ εἰς ὅτι ὁ φόρος δίδει ζωὴν. Ἀλλὰ στρέφω ἐναντίον ὑμῶν τὸ ὅποιον ἐξελέξασθε παράδειγμα, καὶ παρατηρῶ ὅτι ἡ μεγαλύτερα, ἡ εὐγενεστέρα τῶν ἐκθέσεων, ἡ ἐν τῷ φιλελευθερωτάτῳ στοχασμῷ συλληφθεῖσα, ἡ καθολικωτάτη καὶ, ἀνευ ὑπερβολῆς δύναμαι νὰ εἴπω, ἡ μόνη ἀξία ἀνθρώπων, εἶναι ἡ ἐν Λονδίῳ ἐτοιμαζομένη ἐκθεση, ἐν ἣ οὔτε κυβερνήσις τις ἀναμειγνύεται, οὔτε φόρος τις συντρέχει.

Ἐπανερχόμενος εἰς τὰς καλὰς τέχνας ἐπαναλαμβάνω ὅτι πολλὰ εἶναι καὶ ἰσχυρὰ ὅσα ὑπὲρ

καὶ κατὰ τῆς εἰς αὐτὰς συνδρομῆς δύναται τις νὰ εἴπῃ. Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ ὅτι, ὡς ἐκ τῶν εἰδικῶν ἀντικειμένων τῆς παρούσης διατριβῆς, δὲν μοι ἐπιβάλλεται οὔτε νὰ ἐκθέσω αὐτὰ, οὔτε μεταξὺ αὐτῶν νὰ κρίνω.

Ἄλλ' ὁ κ. Λαμαρτίνος προτείνει ἐπιχειρημάτι, ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ διέλθω ἐν σιωπῇ, ὡς εἰσερχόμενον ἀκριβῶς εἰς τὸν κύκλον τῆς οικονομικῆς ταύτης διατριβῆς. «Προκειμένου, λέγει, περὶ θεάτρου, τὸ οικονομικὸν ζήτημα συγκεφαλαιούται ἐν τῇ μιᾷ ταύτῃ λέξει, τῇ ἐργασίᾳ. Ἡ φύσις τῆς ἐργασίας εἶναι ἀδιάφορος. Καὶ ἡ περὶ τὸ θεᾶτρον ἐργασία εἶναι ἐπίσης γόνιμος, ἐπίσης παραγωγικὴ ὅσον οἷα δὴ ποτε ἄλλης φύσεως ἐργασία. Τὰ θεᾶτρα διατρέφουσιν ἐν Γαλλίᾳ οὐχ ἥττους τῶν ὀδοποιήσασαν χιλιάδων τεχνιτῶν παντός εἶδους, ζωγράφους, κτίστας, σκηνογράφους, κατασκευαστὰς θεατρικῶν στολῶν, ἀρχιτέκτονες κλπ., ἀποτελοῦντας τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν πλείστων συνοικιῶν τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσος, καὶ δικαιομένουσιν, διὰ τοῦτο, νὰ ἔχωσι τὰς συμπαθείας σας.»

Τὰς συμπαθείας σας! παράφραζε, τὰς συνδρομὰς σας.

Παρακατιῶν δέ· «Αἱ διασκευαί τῶν Παρισίων εἶναι ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἀνάλωσις τῶν ἐπαρχιῶν, ἡ πολυτέλεια δὲ τοῦ πλουσίου εἶναι ὁ μισθὸς καὶ ὁ ἄριστος διακοσίων χιλιάδων ἐργατῶν παντός εἶδους, ζώντων ἐκ τῆς τοσοῦτο ποσότητος τῆς Γαλλίας θεάτρων, καὶ ποριζομένων ἐκ τῶν εὐγενῶν τούτων ἡδονῶν, αἵτινες δοξάζουσι τὴν Γαλλίαν, τὴν τροφήν καὶ τὰ λοιπὰ χρεῖώδη τῶν οικογενειῶν των. Εἰς αὐτοὺς θὰ δώσητε τὰς ἐξήκοντα ταύτας χιλιάδας τῶν φράγκων. («Ἄριστα! ἄριστα! πολυάριθμα σημεῖα ἐπιδοκίμασις»).

Κάκιστα! κάκιστα! φωνάζω ἐγὼ, περιορίζων ἐννοεῖται, τὴν κατάκρισιν τοῦ ἐπιχειρήματος, εἰς τὸ οικονομικὸν αὐτοῦ μέρος.

Ναί, εἰς τοὺς τεχνίτας τοῦ θεάτρου θὰ ὑπάγωσιν, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, αἱ ἐξήκοντα χιλιάδες τῶν φράγκων. Ἴσως κλάσματα τοῦ ἀργυροῦ τούτου πλακοῦντος πέσωσι καθ' ὅδον, ἴσως ὁ πλάκος λάβῃ ἄλλην διεύθυνσιν, καὶ εὐτυχεῖ θὰ ἦναι αἱ τεχνίται, ἐν τοῖς ἀπομεινωσὶ τρίμματά τινά ἐξ αὐτῶν. Ἄλλ' ἔστω ὅτι ὁλόκληρος ἡ συνδρομὴ αὕτη θὰ ὑπάγῃ εἰς τοὺς ζωγράφους, τοὺς σκηνογράφους, τοὺς κατασκευαστὰς τῶν στολῶν, τοὺς κομμωτὰς κλπ. εἶναι τὸ ὀρώμενον.

1. Πάντοτε ἡ ἰδία πλάνη. Καὶ ἄλλοι εἶπον· «Εἶναι ἀδιάφορος ἡ φύσις τῆς ἐργασίας»· συνεπῶς δὲ ὑπεστήριζον ἐργασίαν καὶ πάλιν ἐργασίαν, ἔστω καὶ ἀνευ ἀποτελέσματος. Τοῦναντίον ὅμως λίαν ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ φύσις τῆς ἐργασίας, ἐπειδὴ δὲν ἐργάζεται τις ἵνα ἐργάζεται, ἀλλ' ἵνα ἀπολαύῃ. Ἡ ἐργασία εἶναι τὸ μέσον, ἡ δὲ ἀπόλαυσις ὁ σκοπός.

Ἄλλ' ἡ συνδρομὴ αὕτη πόθεν προέρχεται; Ἰδοὺ τὸ ἀντίστροφον μέρος τοῦ ζητήματος, ὅπερ δέον νὰ ἐξετασθῇ ὡς καὶ τὸ ὁρθόν. Τίς εἶναι ἡ πηγὴ τῶν ἐξήκοντα χιλιάδων φράγκων; Ποῦ ἤθελαν ὑπάγει, ἂν ἡ νομοθετικὴ ψήφος δὲν τὰ διεύθυνε πρῶτον εἰς τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν; εἶναι τὸ μὴ ὀρώμενον.

Βεβαίως ὁ νομοθέτης δὲν ἐθουρακτοῦργησεν ὥστε ἐν τῇ κάλπῃ τῆς ψηφοφορίας νὰ φυτρώσῃ τὸ ποσὸν αὐτὸ βεβαίως αἱ ἐξήκοντα χιλιάδες αὐταὶ δὲν εἶναι προσθήκη εἰς τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον, ὁρατὴ καὶ ἀπτή γενομένη, δυνάμει τῆς ψήφου, ἐν ᾧ πρὸ αὐτῆς ἦτον ἀναρχία καὶ ἀόρατος. Τὸ μόνον ὅπερ ἡ πλειονοψηφία ἔκαμεν εἶναι ὅτι ἀπεράσισε νὰ ληθῶσι τὰ φράγκα αὐτὰ ἀπὸ τῶν μὲν καὶ νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς δὲ, καὶ νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μάλλον ἢ ἐκεῖνον.

Τούτου τεθέντος, εἶναι πρόδηλον ὅτι φορολογηθεὶς ὁ φορολογούμενος ἐν φράγκον, δὲν ἔχει πλέον τὸ φράγκον αὐτὸ εἰς τὴν διάθεσιν του. Εἶναι πρόδηλον ὅτι θέλει στερηθῆν ἀπολαύσεως ἐνὸς φράγκου, καὶ ὅτι ὁ ἐργάτης, ὅποιος δὴ ποτε καὶ ἂν ἦ, ὅστις ἤθελε προμηθεύσει εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόλαυσιν ταύτην, θέλει στερηθῆν τοῦ μισθοῦ, ἥτοι τοῦ φράγκου.

Μὴ πλανώμεθα λοιπὸν ὡς παιδιὰ, πιστεύοντες ὅτι ἡ ψηφοφορία αὕτη προσθέτει εἰς τὴν ἐθνικὴν εὐεξίαν καὶ ἐργασίαν. Μεταθέτει μόνον τὰς ἀπολαύσεις, μεταθέτει τοὺς μισθοὺς καὶ οὐδὲν πλέον.

Θὰ εἴπῃ τις ὅτι ἀντὶ εἶδους ἀπολαύσεως, ἀντὶ εἶδους ἐργασίας ἀντικαθιστᾷ ἀπόλαυσιν καὶ ἐργασίαν μάλλον ἐπιούσαν, μάλλον ἠθικὴν, μάλλον λογικὴν; Καὶ εἰς αὐτὸ ἀπαντῶ. Ἀφαιροῦντες ἀπὸ τῶν φορολογουμένων τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας φράγκων, ἐλαττώνετε τοὺς μισθοὺς τῶν ἐργατῶν, τῶν κτιστῶν, τῶν τεκτόνων, τῶν σιδηρουργῶν, καὶ αὐξάνετε ἀναλόγως τοὺς μισθοὺς τῶν ἀοιδῶν, τῶν κομμωτῶν, τῶν σκηνογράφων, τῶν κατασκευαστῶν στολῶν. Ποία ἡ ἀπόδειξις ὅτι τῶν τελευταίων ἢ κλάσις εἶναι μάλλον ἐνδιαφέρουσα τῆς τῶν πρώτων; Ὁ κ. Λαμαρτίνος οὐδὲ τὸ ὑπαινίττεται. Λέγει μόνον ὅτι τῶν θεάτρων ἡ ἐργασία εἶναι γόνιμος, παραγωγικὴ ὡς πάσα ἄλλη ἐργασία. Ἐγὼ λέγω ὅτι ἡ ἐργασία ἐκείνη δὲν εἶναι τοσοῦτο γόνιμος, καὶ ἀπόδειξις ὅτι ἡ τῶν ἐργατῶν, κτιστῶν καὶ λοιπῶν ἐκείνων ἐργασία πληθύνει τὴν τῶν ἀοιδῶν, κομμωτῶν καὶ σκηνογράφων.

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἐκτιμῆσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἀξίας καὶ χρησιμότητος ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐργασίας. Ἐνταῦθα προτίθεμαι ν' ἀποδείξω ὅτι ὁ κ. Λαμαρτίνος καὶ οἱ ἐπὶ τοῖς ἐπιχειρήμασιν αὐτοῦ ἐπευφημήσαντες, ἰδόντες διὰ τῶν ἀριστερῶν ὀφθαλμῶν τὰ κέρδη τῶν ἀν-

θρώπων τῶν θεάτρων, ἔπρεπε νὰ ἴδωσι διὰ τοῦ δεξιοῦ καὶ τὰ ἀπολεσθέντα ἡμερομίσθια, ἅτινα ἤθελον πληρώσει οἱ φορολογούμενοι πρὸς ἰδίαν ἀπολαύσει. Οὕτω πράττοντες ἤθελον ἀποφύγει τὸ γελοῖον τοῦ νὰ ἐκλάβωσι τὴν μετάθεσιν τοῦ κέρδους ἀντὶ τοῦ κέρδους αὐτοῦ. Ἄν ἦσαν συνεπεῖς εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἔπρεπε νὰ ζητῶσιν ἐπ' ἄπειρον συνδρομὰς· ἐπειδὴ ὅτι ἀληθεῖς περὶ ἐνός φράγκου καὶ περὶ ἐξήκοντα χιλιάδων ἀληθεῖς, ἐν ὁμοίᾳ περιπτώσει, καὶ περὶ δισεκατομμυρίων.

Προκειμένου περὶ φόρων, ἀποδεικνύετε τὴν χρησιμότητα αὐτῶν διὰ λόγων οὐσιωδῶν καὶ μὴ διὰ τῆς ἀτυχοῦς ἀποφάνσεως· «Αἱ δημοσὶαι δαπάναι εἶναι πόρος ζωῆς τῆς ἐργατικῆς τάξεως.» Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἔχει τὸ ἐλάττωμα νὰ καλύπτῃ πρᾶγμα οὐσιωδές, τὸ ὅτι δηλαδὴ αἱ δημοσὶαι δαπάναι γίνονται, διότι ἕνεκα τῶν φόρων δὲν γίνονται ἰδιωτικαί, ὅτι χρησιμεύουσιν ὡς πόρος ζωῆς εἰς τὸν μὲν ἐργάτην ἀντὶ τοῦ δὲ, ἀλλὰ δὲν προσθέτουσι τίποτε εἰς τὸ μερίδιον τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἐν συνόλῳ λαμβανομένης. Ὁ συλλογισμὸς σας εἶναι τοῦ συρμού, ἀλλ' ἀρκετὰ παράλογος ὥστε νὰ μὴ δικαιωθῇ ἡ λογικὴ ἐναντίον του.¹

¹ Ἐπίκει συλλογισμὸς.

I. B.

ΔΗΜΩΔΗ ΒΙΒΛΙΑ³

Γαδάρου, Λύκου καὶ Ἄλουπος διήγησις χαρίης.

«Σώζεται εἰς τὸ γένος μας μία φυλλάδα ἡ χάριν εὐσημησύνης δὲν ἀναφέρω τὸ ὄνομα τῆς», ἐλεγέ ποτε ἐν τινι ἀγορεύσει τοῦ ὁ αἰδιδίμος Τερτσέτης, ὑπαινισσόμενος τὸ δημῶδες ἀνάγνωσμα περὶ οὐ νῦν ὁ λόγος. Διότι παραδόξως αἱ τύχαι τοῦ στιχογραφῆματος τούτου, ὅπερ *Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου* κοινῶς καλεῖται, δημοιάζει καθ' ὅλα ταῖς τοῦ ζῶου, ὅπερ ἐν αὐτῷ πρωταγωνιστεῖ. Ὁ ὄνος πρὸς ἃν ὁ Ὀμηρος οὐδαμῶς ἀπαξιοῖ νὰ παραβῆν ἐκ τῶν πρωτίστων ἡρώων τῆς Ἰλιάδος, τὸν Αἴντα, κατέστη βραδυτέρων ἀντικείμενον σκαμμάτων καὶ σαρκασμῶν, τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ εὐήθους, τὸ δὲ δημοῖμά του ἐχρησίμευσεν εἰς γελοιογραφίας βαναύσους προσώπων, ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες πρὸς χλεύην τῶν Χριστιανῶν ἀπεικονίζον ὄνον ἐσταυρωμένον, μέχρι τῶν τεχνιτῶν τοῦ μεσαιῶνος, οἵτινες καὶ ἐν ἐκκλησιαστικῇ ἔτι ἔθετον εἰκόνας αὐτοῦ. Οὕτω καὶ τὸ ποίημα, ὅπερ τοσαύτας ἐθελε γενεάς, ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους παρ' ἀπάντων σχεδὸν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης θεωρούμενον ὡς ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὸ ἐπισκιάσαν καὶ τοῦ Ὀμήρου τὰ ἔπη, νῦν πτω-

1. Ὁ Bastian εἶπεν ἄλλοθι καὶ ἐπανειλημμένως· «Τὸ Κράτος δὲν δύναται νὰ διαθρήσῃ τοὺς πολίτας, διότι οἱ πολῖται διατρέφουσι τὸ Κράτος.»

2. Ἰδὲ τόμ. Δ', σ. 433—Συντάξις.

χόν και εξησθημένον μόλις το μᾶν νὰ φανῆ εἰς τὰς χεῖρας ἀπλοῦκου τινὸς χωρικοῦ, ὃ δὲ διακινδυνεύων νὰ κάμῃ περὶ αὐτοῦ λόγον ἀναγκάζεται, ὅπως μὴ φανῆ ὑπερπηδῶν τὰ ὄρια τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι ἄποσιωπήθη. Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦ σοφωτάτου Γερμανοῦ Ἰακώβου Γρίμμ, δλόκληρον βιβλίον εἰς τὴν Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου ἀφιερῶσαντος, τοῦ Γάλλου Gidel, ἐκτενῶς περὶ αὐτῆς διαλαβόντος ἐν τοῖς περισπουδάστοις αὐτοῦ *Mémoires sur la littérature grecque moderne* (Études sur la littérature grecque moderne), ἔνα τούτων ἄλλους ὅσοι συντόμως περὶ ταύτης ἐγραψαν παραλίπωμεν, ἐνθαρρύνει ἡμᾶς νὰ εἰπωμεν περὶ αὐτῆς βραχέα τινὰ ἐν τῇ παρούσῃ σειρᾷ τῶν μελετῶν περὶ τῶν δημῶδων ἀναγνωσμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀπὸ τοῦ ΙΑ' μ.Χ. αἰῶνος, κυρίως δ' εἰπεῖν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν παρατηρεῖται νὰ τις φιλολογικὴ ὥθησις, ἣ τὰ σπέρματα ἐνέχουσα τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Εὐρώπης. Ἐκτὸς τῶν πολυπληθῶν ἱπποτικῶν ποιημάτων τῶν διαφόρων αἰδῶν καὶ τρουβαδούρων κατὰ τὴν ἐποχὴν περὶποῦ ἐκείνην συμπίπτει ἡ σύνταξις τῶν ἐθνικῶν ἐποποιῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἐκαστὸν σχεδὸν ἔθνος ἔχει ἰδίαν ἐποποιῶν, ἐν ἧ ὀνομαί τις εἰπεῖν συγκεντρῶνται σύμπασα ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ φιλολογικὴ κίνησις αὐτοῦ. Τὰ σκανδιναυικὰ ἔθνη ἔχουσι τὰς ἀρχαιοτάτας Ἐδδας, ἡ Γερμανία τὸ κατὰ μίμησιν τούτων κατὰ μέγα μέρος συντεθέν ἄσμα τοῦ Νίβελιουγκεν, ἡ Γαλλία τὸ ἄσμα τοῦ Ρολάνδου καὶ τἄλλα ἱπποτικά ποιήματα τοῦ περὶ τὸν Μέγαν Κάρολον κύκλου, ἡ Βρετανία τὰ ποιήματα τοῦ κύκλου τοῦ Ἀρθούρου, ἡ Ἰσπανία τὸ *Romancero*, ἡ Ῥωσσία τὸ ἄσμα τοῦ Ἰγῶρ. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἑλλάς, ἥτις μέχρι τοῦδε ἐθεωρεῖτο ἐστερημένη ἐποποιῶν ἐθνικῆς, ποιήματος μεγάλου ἐγκαινίζοντος τὴν νέαν φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν περίοδον, καθ' ἣν ἄρχονται αἱ πηγαὶ τῆς νεοελληνικῆς ἐθνότητος, ἐγνώσθη ἐπ' ἐσχάτων ὅτι κέκτηται τὴν ἐποποιῶν τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, ἥ, ἀνερχομένης εἰς ἐποχὴν προγενεστέρην ἴσως τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ἰκανὰ μέρη διατήρησε μέχρι τοῦ νῦν ὃ ἑλληνικὸς λαὸς ἐν τοῖς δημοτικαῖς ἄσμασι καὶ ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὑπὲρ πάσης τῆς ἐποποιῶν ταύτης καὶ πασῶν δεσπόζουσα ἴσταται ἡ τῶν ζῶων, ἐν ἧ περιγράφονται κυρίως αἱ πανουργίαι τῆς ἀλώπεκος κατὰ τοῦ λύκου, καὶ ἄνευ σατυρικοῦ τινὸς σκοποῦ, ὡς πολλοὶ ἐσφαλμένως ὑπέλαβον, παρίστανται τὰ ζῶα ὁμιλοῦντα, πράττοντα καὶ πάσχοντα ὡς ἄνθρωποι. Τὸ ἔπος τοῦτο, οὐ αἱ μὲν βίβλαι εὐρηται ἐν τοῖς παναρχαίοις Ἰνδικαῖς καὶ ἐν τοῖς αἰσωπείοις μύθοις, καὶ οὐ αἱ διακλαδώσεις καθ' ἃς ἄρχοντες τὴν Εὐρώπην ἐξαπλούμεναι προσκει-

νονται μέχρις αὐτῆς τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ἔπος τοῦτο δύναται ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ διαδόσεως νὰ θεωρηθῆ ἔπος διεθνές, καὶ ἂν οὐχὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, διὰ τὴν φήμην ὅμως ἣν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀπῆλασε, διὰ τὴν μεγάλην εὐρύτητα τοῦ περιεχομένου του καὶ τὸν διεθνῆ αὐτοῦ χαρακτήρα, νὰ τεθῆ ὑπεράνω πάντων τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν ἐπῶν.

Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς μεγάλης ταύτης ἐποποιῶν εὐρηται ἐν τῇ ἀρχαιότητι καθ' ὅσον ὅμως εἶναι ἡμῖν γνωστὸν ἡ πρώτη διάπλασις αὐτῆς ἦν γαλλικὴ ἔρχεται ἀκολούθως λατινικόν τι ποίημα, (Isengrinus), ὑπὸ Φλαμανδοῦ τινὸς ὡς πιθανολογεῖται κατὰ τὸν δωδέκατον περίπου αἰῶνα συντεθέν' μετὰ τοῦτο ἐγένετο ἡ γερμανικὴ παραλλαγή, συγχρόνως δὲ καὶ κατόπιν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν ἄλλαις εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις. Ἡ ἐποποιῶν τῆς Ἀλώπεκος, ὡς κοινῶς λέγεται, (γαλλιστὶ *Le Roman du Renart*, γερμανιστὶ *Reinhart Fuchs* κλπ.), διαιρεῖται εἰς πολλοὺς κλάδους, ὧν τινὸς ἀσθενέστατα ἀλλήλοις συνδέονται, διότι ἐν γένει τὸ ποίημα εἶναι ἔργον πολλῶν διαπλασάντων ἀρχαιοτέρων μύθους καὶ ἐνιαχοῦ νεώτερα προσθέντων ἐπεισόδια. Περιστρέφεται δὲ κυρίως εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν πανουργιῶν δι' ὧν ὁ πονηρὸς Renart, (ὡς ἐπονομάζεται ἡ ἀρσενικοῦ γένους ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις ἀλώπηξ), ἐταλαιπώρει τὸν εὐθύη συγγενῆ του λύκον Ἰσεγγρίνον, τὰς περὶ τούτων ἀποφάσεις τοῦ βασιλέως Λέοντος, καὶ διάφορα ἄλλα κωμικὰ συμβεβηκότα τῆς ἄρκτου, τοῦ ὄνου, τοῦ ἀλέκτορος κλπ.

Τῆς ἐποποιῶν ταύτης πολλὰ ἔχρη διετηρήθησαν ἐν Ἑλλάδι ἐν δημῶδεσι πρὸ πάντων παραμυθίαις. Τὸ πολλάκις ἐν Ἀθήναις χάριν τῶν παιδῶν δημοσιευθὲν *Παραμύθι τῆς ἀλουποῦς* ἀφηγεῖται μὲ ἀσημάντους διαφορὰς ἕνα τῶν κλάδων τῆς ἐποποιῶν, ἐν πολλαῖς εὐρωπαϊκαῖς παραλλαγαῖς εὐρισκόμενον ἕτερον ἀνέκδοτον παιδικὸν παραμύθιον περὶ λύκου καὶ ἀλουποῦς περιέχει ἰκανὰ ἐπεισόδια, ὧν τὰ πλεῖστα μὲν περιέχονται ἐν ταῖς λοιπαῖς εὐρωπαϊκαῖς παραλλαγαῖς, τινὰ ὅμως εἰσὶν ὅπως πρωτότυπα. Εἰς τὴν τάξιν τοῦ κύκλου τοῦ ἔπους τούτου δύναται ν' ἀναχθῆ καὶ μεσαιωνικόν τι ἑλληνικὸν ποίημα, ἐπιγραφόμενον *Παιδιόφραστος διήγησις τῶν τετραπόδων ζῴων*, δημοσιευθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ κ. Wagner ἐν τῇ πρὸ τριετίας ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ *Συλλογῇ μεσαιωνικῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων* (*Carmina graeca medii aevi*). Ἡθέλωμεν ὅμως ἀπομακρυνθῆ τοῦ θέματος ἡμῶν, ἐπιχειροῦντες ἀνάλυσιν τούτων ὅπως καταδείξωμεν τὴν σχέσιν, ἣν ἔχουσι μετὰ τοῦ ἔπους τοῦ Ρενάρτου. Διὰ τοῦτο περιοριζόμεθα ἤδη ἀπλῶς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς *Φυλλάδας τοῦ Γαδάρου*, ἥτις μόνη ἐκ πάντων τῶν ἄλλων διε-

Ἡ φυλλάδα αὕτη φέρει τὴν ἑμμετρον περιγραφὴν

Γαδάρου Λύκου κ' Ἀλουποῦς διήγησις χαρῆσι.

Ὁ Βρετὸς ἐν τῷ Καταλόγῳ του καταγράφει μίαν μόνην ἐκδοσιν (ἐν Ἑνετίᾳ 1760), μὴ δυναθεῖς νὰ εὕρῃ τὴν πρώτην ἢ προγενεστέρην ἐκείνης, διότι φυσικῶ τῷ λόγῳ φυλλάδιαι τοιαῦτα δὲν διατηροῦνται ἐπὶ πολὺ. Σημειοὶ δὲ ἐσφαλμένως ὅτι εἶναι ποιημάτων «πλήρες σαρκασμοῦ κατὰ τινος σατυριζομένου ὑπὸ τοῦ ἀνωμόμου συγγραφέως», ἀπὸ τῶ ὅρας δὲ καὶ τὴν διάλεκτον οὐχὶ λίαν βραβύμως εἰκάζει ὅτι εἶναι ποίημα Κερκυραίου τινός.

Σκοπὸς τοῦ στιχοῦργου εἶναι νὰ διηγηθῆ, ὡς ἀρχόμενος λέγει,

Ὁ λύκος μὲ τὴν ἀλουποῦ πῶ; ἔπιαν τὸ φαρμάκι, πῶ; ἦτονε ἡ ἀφορμὴ πῶ; ἐκταπιαστῆκαν, καὶ τί νοβέλλα πάθασι καὶ πῶς ἐτροπιαστῆκαν.

Ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ ἔπαθον ἀπὸ τὸν γάδαρον, ὃν σημειωτέον ἐν περὶ ὧν ἄρχοντες σχεδὸν οἱ τὴν φυλλάδα ταύτην ἀναφέροντες ξέναι, ἀπὸ τοῦ λεξικογράφου Δουκαγγίου μέχρι τοῦ Grimm καὶ τοῦ Gidel, μὴ ἐννοήσαντες τὴν λέξιν μεταφράζουσιν ἡμίονον. Ὁ Γάδαρος «ὃ καταρρονεμένος, πάντοτε κικερζίκιος καὶ κικερρονεμένος», ἔλαχεν εἰς ἀθῆντην κακὴν καὶ δύστροπον. Ὑπέρογκα ἦσαν τὰ θάρη, ἅτινα ἔρρεν, ἐδέρετο ἀδικόπως, ἡ δὲ τροφὴ του ἦν ἀθλιωτάτη ἐπὶ τέλους ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς κικουρίας ἐξησθήσε τοσοῦτον, ὥστε ὁ κύριός του ἀπερῆσεν νὰ τὸν ἀφίση μίαν Κυριακὴν ἐλευθέρων ἐν τρυφήσῃ εἰς τὸ λειβάδιον βόσκων καὶ ἀναπαυόμενος. Ἀλλὰ καὶ οὕτως αἱ συμφοραὶ αὐτοῦ δὲν ἔπαυσαν. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ λειβαδίου ἐκείνου εὐρίσκετο δάσος μέγα, ἐν ᾧ λιμώττοντες ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ συνεσκέπτοντο πῶς νὰ κατευνάσωσι τὴν πείνάν των. Ἀπερῆσαν δὲ νὰ κῆμωσι συντροφίαν καὶ νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὸ λειβάδιον ὅπως εὕρωσι τυχὸν ἐν αὐτῷ κυνήγιόν τι. Ἐκεῖ ἀπαντῶσι τὸν γάδαρον καὶ συνομολογοῦσι τὸν ὄλεθρόν του. Πλησιάζουσι καὶ προσκαλοῦνται μελιχίως αὐτὸν, τὸν προσκαλοῦσι δὲ νὰ ὑπάγῃ νὰ τοὺς ἐπισκερθῆ εἰς τὴν ὠραίαν κατοικίαν, ἣν εἰς τὸ δάσος ἔχουσιν. Ὁ γάδαρος ὅμως

1. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως ταύτης πολλὰ ἐγράφησαν ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ξένων τινὸς προέτινον μεταξὺ τῶν ἄλλων τὴν κωμικὴν παραγωγήν ἐκ τοῦ ἀεῖ ο ἰ ὁ εἰ ο θ α ι. Προτιμότερα ὅμως πασῶν εἶναι ἡ τοῦ Κρητῆ, ἐκ τοῦ γ α δ ο ς, ὡς παρ' ἀρχαίους ἐλέγματο ἔχθη τις, ὅστις καὶ ἄλλως ὄνομα ἐκκαλεῖτο. Οὐχὶ ἄγχαρον φαίνεται καὶ τῷ παρὰ Σουλᾶ ἀναφερόμενον ὅτι πολλοὺς ὄνους παρήγε το νοσίδιον Ρ α ὁ ὁ ς παρὰ τὰ Κρήνη. — Ἡ λέξις ἀπαντᾷ κατὰ πρῶτον παρὰ Διογενιανῶν, συγγράφει τοῦ δευτέρου μ.Χ. αἰῶνος «Καλιμασάδικος γάδαρος ἐπὶ τῶν μεγάλων τούτων γὰρ οἱ ἐκεῖ (:) ὄνομα.» Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ παροιμία αὕτη προεβλήθη ὑπὸ μεταγενεστέρου τινὸς συγγραφέως. Ἀξίον σημειώσεως νομίζομεν εἶναι, ὅτι ἐν τῇ βεργαλικῇ γλώσσῃ, ἥτις ἔχει πρὸς τὴν σανακριτικὴν τὴν αὐτὴν σχέσιν, ἦν ἡ ὁμιλουμένη νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ὃ ὄνομα λέγεται γ α δ α ρ α τὴν πληροφορίαν ταύτην ἀπέλω εἰς τὸν φίλον μου κ. I. Πρωτοδύκου.

ἐννοεῖ τὴν κακὴν ἔκβασιν τοιαύτης ὑποθέσεως καὶ ἀντιτείνει, πρῶτον μὲν προβάλλων τὴν ἀσθένειαν καὶ ἐλεεινότητα αὐτοῦ ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν αἰσέστη, εἶτα δὲ πλῆγίως ἀπειλῶν αὐτοῦ διὰ τοῦ ἀθῆντου του. Φύγετε, λέγει, ἄρχοντες ἐπειδὴ σὰς ἀγαπῶ πολὺ καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ πάθητέ τι κακὸν σὰς εἰδοπιῶ ὅτι ὁ ἀθῆντης μου εἶναι φοβερὸς κυνηγός, καὶ ἤδη περιπολεῖ τὸ δάσος, μετὰ ἀγέλης ἰσχυρῶν καὶ ἐπιφύτων σκύλων. Καὶ ταῦτα μὲν ἔλεγεν ὁ Γάδαρος, ὅπως τοὺς φοβίσῃ, ἡ πονηρὰ ὅμως ἀλώπηξ δὲν ἐμπίπτει εἰς τὴν παγίδα ἀλλὰ πλήρης ὀργῆς ἀνειδίξει τὸν γάδαρον, θελήσαντα νὰ ἐξαπατήσῃ νοημονέστερα αὐτοῦ ζῶα.

Μηδὲν θάρησι, κύρ Γάδαρε, ὅτ' εἴμεστεν ἐργάταις ἀπὸ κεινῶν τοῦ ἀρχοῦ καὶ τοῦ κακοῦ χωριῶταις. Ἐγὼ μαι ἀπρονόμιστα, ἐγὼ μαι καὶ μαντεῦτρα καὶ τὸς κύρ Λέου τοῦ σοφοῦ ἐγὼ μαι μαι μαθεῦτρα. Ἐγὼ μαι διδασκάλισσα τοῦ λόγου καὶ τοῦ μύθου, καὶ αὐτὸν τὸν νομοκάνονα ἡξέρω τον ἐκ στήθου.

Ἀλλ' ὑπ' ὄψιν λαμβάνοντα τὸ ἀπαίδευτον καὶ ἀγροτικὸν αὐτοῦ, δὲν θέλει νὰ τὸν τιμωρήσῃ, τὸν προσκαλεῖ δὲ τούναντιον νὰ γίνῃ σύντροφος ἀμφοτέρων καὶ νὰ μεταδῶσιν ἑαυτοῦ εἰς ἀνατολὴν ὅπως τοκίσωσι τὰ χρήματα ὅσα μεθ' ἑαυτῶν φέρουσιν, ἐξ ὧν ὑπόσχεται καὶ αὐτῷ ἀνάλογον μερίδιον ἐκ τῶν κερδῶν. Ὁ Γάδαρος μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως ὑποκύπτει, οὕτω δ' ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ μιᾶς λέμβου, ἣν εὕρον εἰς τὴν ἀκτὴν, ἕνα μεταδῶσιν εἰς τὴν ἀντίπεραν Ἀνατολικὴν παραλίαν. Διὰ κλήρου ὁ μὲν Λύκος διορίζεται ναύκληρος, ὁ δὲ Γάδαρος πιλότος. Ἡ Ἀλουποῦ πάντοτε εὐρίσκει ἀφορμὴν νὰ ὀργίζεταί ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Γαδάρου καὶ ἀδικόπως ἀνειδίξει αὐτόν. Τέλος δὲ τὸν κατηγορεῖ ὅτι ἔχασε τὸν δρόμον καὶ ἀντὶ νὰ τραβᾷ κατὰ τὴν τραμουράνα τοὺς πῆγες πέρ ποτέντε καὶ γυρέμισάν τους τὰ νερά ὡς μίλια δέκα πέντε. Ἐνθυμηθεῖσα δὲ καὶ ἐν ὄνειρόν της, προσβλέπει ἄφροντον τὸν ὄλεθρον καὶ προσκαλεῖ νὰ ἐξομολογηθῶσιν ἀλλήλοις τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, ἀναμνησκόμενοι τὴν τελευταίαν ὥραν.

Ὁ Λύκος, μὴ ἐννοήσας τὸ τέχνασμα τῆς πανουργοῦ συντροφῆς του, ἄρχεται πρῶτος ἐν ταρχῆ καὶ φρόβῳ ἀφρογόμενος εἰς τὴν Ἀλώπεκα τὸν αἰμοδόρον βίον ἐν διήγῃ προσθέτει δὲ ὅτι μετανοῶν διὰ τὰς ἀμαρτίας του πολλαῖς ὑπάγει εἰς τὸ θουόν, βάφεται εἰς τὰ μαῦρα καὶ γίνεταί καλόγηρος. Ἀκούσασα ἡ Ἀλουποῦ κατὰ νυξιν τοιαύτην δὲν ἔχει λόγους νὰ ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμὸν αὐτῆς τὸν εὐλογεῖ, τὸν συγχωρεῖ καὶ ἐξομολογεῖται καὶ αὕτη. Διηγεῖται πόσον κακὸν προξενεῖ εἰς τὰς θυνίαις, τὰ κρυφοκλεψίματα καὶ τὰς πανουργίας αὐτῆς δι' ἣν ὅμως κυρίως τὴν τύπτει ἡ συνειδήσεως ὅτι πτωχῆς τινὸς χήρας ἤρπασε ποτε τὴν μόνην θυνίαν της, ὑποκρίθεσα ὅτι ἦτο ὁ προσφιλεῖς τῆς γραιίας

γάτος, μεθ' οὗ ὁμοιάζει κατὰ τὸ χρώμα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐπίσης μετανοοῦσα διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῆς, ἐζήτησε τὴν ἄφρασιν αὐτῶν ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι.

Καὶ ἀναβαίνω ἐς τὸ θροῦν νὰ πῶ τὴν προσευχὴν μου, πρὸς τὰ κακὰ πρὸ ἔκαμα νὰ σώσω τὴν ψυχὴν μου. Ἐνδύνομαι τὰ ῥάσα μου, κουρεύομαι ἀπατὴ μου, βιοτῶ σταυρὸν καὶ πατερμά, φορῶ καὶ τὸ μαντί μου. Καὶ δεύγω μεγαλόσχημη καὶ μοιάζω ἄν Γουμένη, κ' εἰς τὴν καρδίαν μου πονηριὰ ποσῶ, δὲν ἀπομένει.

Ὁ λύκος, ὅστις φαίνεται ἤρξαστο ἐννοῶν τὴν μηχανορραφίαν, προσποιεῖται καὶ αὐτὸς τὸν σφόδρα συγκεκλιμένον, περιβάλλει τὴν ἀλώπεκα μετὰ δακρύων ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ καὶ τὴν συγχωρεῖ. — Ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Γαδάρου, τὸ ταλαίπωρον ζῶον οὐδὲν συνηθάνετο βαρύνον τὴν συνειδήσιν του· ἀλλ' ὁ λύκος ἐστέκετο βαστῶν χαρτὶ καὶ καλαμάρι, ὅπως σημειώσῃ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτοῦ. Ἦναγκάσθη λοιπὸν ὁ Γάδαρος νὰ ἐξομολογηθῇ ἐλαφρότατον τι παράπτωμα ὅπερ ἐνόμισεν ὅτι εἶχε ποτε διαπράξει.

Ἐμένα ὁ ἀφέντης μου ἔπιανε κ' ἔστρωσέ με, καὶ μέσα τὸ μεσόνυκτον ἐς τὸν κόπον ἔθανέ με. Καὶ φόρτωνέ με λάχανα, σέλινα καὶ ἀντίδια, σπανάνια, μαρουλόφυλλα, ῥάπανα καὶ κρεμμύδια. Κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν πεινᾶ μου, ὁποῦχα ἄν τὸν σκύλο, ἐγύριζα τὸ στόμα μου κ' ἤρπουν κομμάτι φύλλο. Αὐτὸς ὅαν ἦτον ἄτυχος, πάντα ἐδίγλιζέ με, καὶ ὡσάν μὲ ἤθελεν ἰδεῖ, κακὰ ἐράβδιζε με.

Ἡ Ἄλουπου δριγίζεται, διότι νομίζει ὅτι ὁ Γάδαρος ἐκ φόβου ἀποκρύπτει τὰ ἁμαρτήματά του· ἔταν ὅμως αὐτὴ τε καὶ ὁ λύκος εἶδον ὅτι δὲν δύνανται δι' ἄλλο τι νὰ ἐνοχοποιήσωσι τὸ ἄκακον καὶ ἀπόνηρον ζῶον, στρέφεται ὁ λύκος καὶ λέγει πρὸς τὴν Ἄλουπου νὰ ἐρευνησῇ εἰς τὸν Νομοκάνονα πῶς τιμωρεῖται τὸ ἔγκλημα ἐκεῖνο. Τότε ἡ Ἄλουπου,

Τότες τὸν λύκον ἔκραξε καὶ στάθηκε κοντὰ τῆς, ὀρίζει καὶ τῆς φέρνους τὸν νόμον ἐμπροστὰ τῆς. Καὶ μετὰ πολλὴν εὐλάβειαν ἀνοίγει καὶ διαβάσει, καὶ τότες τὸν κύρ Γάδαρον γυρίζει κ' ἀτιμαίνει. — Ἀφωρισμένε Γάδαρε καὶ τρισκαταραμένε, οἰστρετικὴ καὶ πίδουλε, ἀναθεματισμένε, νὰ φῆς τὸ μαρουλόφυλλο ἐκεῖνο χωρὶς ξετίδι; Καὶ πῶς δὲν ἐπινίγηκαμε ἐς τὸ τοῦτο τὸ ταταῖδι! Ἄλλ' ὅμως, ἀσεδέστατε, κάμε νὰ το κατέχης, ὁ νόμος κατὰ πῶς ἔμιλλετ' ἐπὶ πλεονεξίᾳ δὲν ἔχεις. Ὡς τὸ ἔδδομον κεφάλαιον τὸ τῆρηκα γραμμένον νᾶναι κομμέν' ἢ χέρα σου, τὸ μάτι εὐγαλμένον, καὶ πάλιν ἐς τὸ δωδέκατον κεφάλαιον τοῦ νόμου λέγει νὰ σὲ φουρκίσωμεν ἐγὼ κ' ὁ Σύντεκνός μου.

Ὁ Γάδαρος ἐνόησεν ὅτι οὐδέμια ἐλπίς τῷ ἐναπελείπετο, ὅπως μεταβάλλῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν δολίων συντρόφων του. Κατέφυγε λοιπὸν εἰς εὐφυῆς ἐπιπόνημα, ἵνα ἀπαλλαγῇ αὐτῶν. Προσποιηθεὶς κατάνυξιν μεγάλην, προσεκάλεσε πλησίον αὐτοῦ τὸν λύκον, καὶ τῷ εἶπεν ὅτι μέλλων ν' ἀποθάνῃ δὲν ἐπεθύμει ν' ἀφίση νὰ συναπολεσθῇ μετ' αὐτοῦ πολυτίμιόν τι χάρισμα, κληροδοτηθὲν αὐτῷ ὑπὸ τῶν γονέων του. Εἶχε

δὲ τὸ χάρισμα τοῦτο ὅπισθεν τῶν ποδῶν του, καὶ ὅποιος μόνον τὸ ἰδεῖ, τὸ χάρισμα ἔπου λέγω, ὅλοι του οἱ ἀντιδίκαι φεύγουσι σοῦ ὀμνέγω. Ἄκουε, βλέπει καὶ μακρὰ, σαράντα ἔμερᾶ στράτα, κ' εἰπέ ῥοπήν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἔροικας: τὰ μαντάτα.

Ὁ λύκος καὶ ἡ Ἄλουπου δὲν καταλαμβάνουσι τὸ τέχνασμα· διὰ πολλῶν κολακειῶν καὶ ὑποσχέσεων πειρῶνται νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ τοῖς τὸ μεταδώσῃ, βουλευόμενοι ἐν κρυπτῷ νὰ τὸν θανατώσωσι μετὰ ταῦτα καὶ νὰ εὐωχηθῶσιν ἐκ τοῦ σώματός του. Ὁ Γάδαρος τότε διατάσσει τὸν λύκον καὶ τὴν Ἄλουπου γονυκλινεῖς καὶ προσευχόμενοι νὰ σταθῶσιν ἀναμένοντες τὴν μετάδοσιν τοῦ θείου χαρίσματος. Γονατισάντων δ' αὐτῶν δι' ἰσχυρῶν λακτισμάτων ἀνατρέπει τὸν λύκον καὶ τὸν ῥίπτει εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν ᾧ δ' ἐτοιμάζεται νὰ τιμωρήσῃ ὁμοίως καὶ τὴν Ἄλουπου.

Αὐτὴ, ὅταν εἶδε κ' ἔβλεπε ὁ Γάδαρος φρενίτης, ἐς τὸ πέλαγος ἐγκρέμνησε κ' ἔπεσε μοναχὴ τῆς. Ἐπῆράν τὴν τὰ κύματα ἐς τὸν λύκον τὴν εὐγάλα, καὶ ἀπὸ τὸν φόβον ἔπλωσε ἐφώνας μεγάλη.

Ἀνταμωθέντες οἱ δύο σύντροφοι διηγούνται ἀλλήλοις τὴν συμφορὰν ἣν ἔπαθον παρὰ τοῦ Γαδάρου, καὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι ὅταν ὑπερβολικῆ εἶναι ἡ ἀδικία καὶ ἡ καταπίσις καὶ αὐτὰ τὰ μωρότερα ζῶα ἐκ τῆς συναισθησεως τοῦ δικαίου τῶν προσκτιῶνται ἱκανὴν νοημοσύνην, ὅπως ἀντιστῶσιν ἀποτελεσματικῶς. Τὸ ποιημάτιον καταλήγει διὰ στίχων, ἐν οἷς ἐγκωμιάζεται ὁ Γάδαρος:

Χαρὰ ἐς ἐσὲ, κύρ Γάδαρε, καὶ μετὰ τὴν φρόνησιν σου, γιὰτὶ μετὰ γνῶσιν ἔφυγες μετὰ τὴν προτίμησιν σου. Ὡς Γάδαρε, κύρ Γάδαρε, Γάδαρος πλεῖ δὲν εἶσαι, πρέπει γιὰ τοῦτο ἔπικαμες πάντοτε νὰ παινῆσαι. Θαρρῶ γιὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ Γάδαρον δὲν σὲ κρᾶζου, ἀλλὰ ὡς τιμιώτερον, Νίκο σὲ ὀνομάζου. Τὸ ὄνομα ἐκέρδησε αὐτὸ μετὰ πονηρίαν καὶ τὴν ζωὴν σου ἔγλυσε ἀπατὰ τὰ θηρία.

Τοιαύτη ἡ χερσὶς διήγησις τοῦ Γαδάρου, τοῦ λύκου καὶ τῆς Ἄλουπου· ἡ στιχογραφία αὐτῆς εἶναι ὁμοίως, οὐδαμῶς δ' ἀμοιρεῖ εὐφυίας, εὐφυίας ὅμως χυδαίας καὶ ἐκναύσου τὰ πολλὰ. Δυνάμεθα δὲ καθόλου εἰπεῖν, ἐν συγκρίσει κρίνοντες πρὸς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς κλάδους τοῦ ἔπους τοῦ Ρενάρτου, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διάπλασις εἶναι ἡ ἐπιτυχέστερα. Ὁ Γρίμμ εἰκάζει ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς ἐποποιίας, μὴ εὐρισκόμενον ἐν μηδεμίᾳ τῶν ἄλλων παραλλαγῶν, συμπληροῦν κενόν τι τῆς ἀρχαιοτέρας γερμανικῆς διαπλάσεως, ὅπου ἀναφέρεται μόνον συντροφία τις τῆς ἀλώπεκος μετὰ τοῦ ὄνου, τὰ δὲ λοιπὰ ἐλλείπουσιν. Ἐν γένει δὲ πολλὰς ὁμοιότητας ἀπαντῶμεν ἐν τῇ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου μετὰ τῶν ποιημάτων, τῶν ἀποτελούντων τὸν κύκλον τοῦ περὶ Ρενάρτου ἔπους. Λατινικόν τι ποίημα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ὁ Μεταροπῆς (Pawntiliarius) ἐπιγραφόμενον, ἔχει τὴν αὐτὴν θάσιν μετὰ ταύτην. Ὁ λύκος, ἡ ἀλώπηξ καὶ

ὁ ὄνος συνελθόντες ποτὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐξομολογοῦνται ἀλλήλοις τὰ ἁμαρτήματά των· τὰ τοῦ λύκου ἀφίσις κατὰ νυκτικῶς ἡ ἀλώπηξ καὶ τὰ ταύτης ὁ λύκος, ἀλλ' ἀμφοτέρω φρίττουσιν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ἐλαφρῶν καὶ ἀθωοτάτων πλημμελημάτων τοῦ ὄνου καὶ διαμελίταντες τρώγουσιν αὐτόν. Ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ λαμβάνουσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις εὐρωπαϊκῆς παραλλαγῆς, πανταχοῦ δὲ τῆς ἐποποιίας εἰσὶ τὰ δύο ταῦτα ζῶα τὰ πρωταγωνιστοῦντα πρόσωπα. Ὡς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ποιήματι καὶ τοῖς δημοτικῶς παραμυθίαις, ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ ἀποκαλοῦσιν ἀλλήλους συντέχνους καὶ ἐν ταῖς λατινικαῖς καὶ ταῖς γερμανικαῖς παραλλαγῆς, ἐν δὲ τῇ λιθουανικῇ γλώσσῃ ἡ ἀλώπηξ καλεῖται κομπάρος. Ἡ δὲ λύσις τῆς διηγήσεως, ὡς ἐν τῇ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου φέρεται, ἐλήρηται ἐξ αἰσωπείου τινὸς μύθου· κατὰ τοῦτον ὁ λύκος περιτυχῶν ὄνω, ἐν τῷ ποδὶ ἔκκωνθη ἐμπειρημένῃ ἔχοντα, ἤθελε νὰ καταφάγῃ αὐτόν· ὁ ὄνος συγκατατίθεται, μίαν δὲ χάριν μόνον παρὰ τοῦ λύκου ζητεῖ, νὰ ἐξαγάγῃ οὗτος πρῶτον παρὰ τοῦ ποδός του τὴν ἔκκωνθη, ὅπως μὴ ἀλλῶν ἀποθάνῃ. Ὁ λύκος τὴν ἐξάγει διὰ τῶν ὀδόντων, οὕτω δὲ χάσκοντα λακτίζει εἰς τὸ πρόσωπον ὁ ὄνος καὶ φεύγει, συνθλάσας ῥίνα καὶ μέτωπον καὶ ὀδόντας· ὁ λύκος ἐννοεῖ τὴν μωρίαν ἣν ἔπραξε καὶ μέμφεται ἑαυτόν, ὅτι μάγειρος ὢν, τὸ πρῶτον νῦν ἠθέλησε καὶ ἱππίατρος νὰ γείνη. Τὸν μῦθον τοῦτον ἐμνήθησαν τὰ πλεῖστα τῶν περὶ Ρενάρτου ποιημάτων, ἀλλὰ μὲν φοράδα, ἀλλὰ δὲ πᾶλον ἀναφέροντα ἀντὶ τοῦ ὄνου.

Ὁ Gidel ἀναφέρει μῦθον τινὰ τοῦ ἰταλοῦ στρατηγῶνα ἐν ταῖς Νυξίαις αὐτοῦ, σχεδὸν ἀπαράλλακτον ὑπόθεσιν ἔχοντα. Ἐν τούτῳ τὸ φοβερὸν ἁμαρτήμα τοῦ ὄνου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἀντὶ λαχνοφύλλου τρώγει δύο ἢ τρεῖς κάρφη ἀχύρου ἐκ τοῦ ὑποδήματος τοῦ κυρίου του, ἐφ' ᾧ μετὰ φρίκης ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ ἀναφωνοῦσιν ὅτι ἄξιός ἐστιν ὁ ὄνος θανάτου, διότι ἐκ τούτου ἐκρουλόγησεν ὁ κύριός του καὶ ἀπέθανεν. Παραπλησίαν τινὰ ὑπόθεσιν ἔχει καὶ μῦθός τις τοῦ Λαρονταίν (Les amineux malades de la peste), καὶ ἕτερος παρὰ τῷ Guillaume Guérault (Emblèmes, Lyon, 1553).

Ἐκτὸς τῶν ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεων τῆς Φυλλάδας τοῦ Γαδάρου ἐδημοσίευσεν ἱκανὰ μέρη αὐτῆς ὁ γερμανὸς Ἑλληνοστῆς Ἐλισσεν, ἀνάλασιν μακρὰν αὐτῆς ὁ Gidel ἐν τῷ προσημνημένοντι συγγραμμάτι του, ὀλοκληρὸν δὲ ὁ Βάγνερ (Carmina graeca mediaevi) ἐκ χειρογράφου τῆς Βιέννης καὶ ὁ Ἰάκωβος Γρίμμ ἐν Ἐπιστολιμαίᾳ διατριβῇ πρὸς Κάρολον Αἰχμάρν περὶ τοῦ Reinhart Fuchs (Send schreiben an k. Lachmann über Reinhart Fuchs. Ἐν Λειψία, 1840), συνοδεύσας τὴν ἐκδοσιν ταύτην διὰ προ-

λεγόμενων, σημειώσεων καὶ λεξιλογίου. Καίτοι δ' ὁ Ἰάκωβος Γρίμμ ἦν περὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴν λῖαν ἐντριβῆς, ὑπέπεσεν ὅμως ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εἰς λάθη γλωσσικὰ σπουδαίωτα, μαρτυροῦντα πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀνάγκη συντάξεως πλήρους λεξικοῦ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, ἀφ' οὗ μὴ μόνον ἄξια λόγου βοηθήματα εἶναι τὸ Γλωσσάριον τοῦ Δουκαγγίου, τὰ Ἄτκατα τοῦ Κορκῆ καὶ τὸ λεξικὸν τῆς ὀμιλουμένης τοῦ Βυζαντίου. Ἐκ τῶν σφαλμάτων τούτων περιεργεῖς χάριν σημειοῦμεν ἐνταῦθα μερικὰ· τὸ ἀναρτῶς ἐξηγεῖ μὴ ἀναμείρεος ἐκ τοῦ στερητικοῦ α καὶ ἀπὸς παράγων· τὸ διαάκκιον ἐξηγεῖ ξίφος καὶ συγκρίνει πρὸς ὁμοίως σλαβικῆς καὶ βοημακῆς λέξεις· τὸ κομάσι (ὀρθίθνα) ἐκλαμβάνει ὡς κώμην μικρὰν· τὸ τυπογραφικὸν λάθος κρίτον (ἀντὶ χρεῖ τον= χρεῖ αὐτόν) μὴ δυνάμενος νὰ ἐξηγησῆται, ἐπιφέρει σωρεῖαν παρατηρήσεων, ὧν ἡ μία κομικωτέρη τῆς ἄλλης· ἀλλὰ καὶ εἰς τοκήσσαν ἢ τοκάδα ἀνάδα μεταμορφῶν τὸ κακῶς γεγραμμένον τόκουσα (ἄν τῶκουσα=τὸ ἤκουσα).

Ὁ Γρίμμ ὑποθέτει ὅτι ἡ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου μετεφράσθη ἐκ τῆς ἰταλικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετὰ τὴν 16' ἐκατονταετηρίδα· πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου φέρει τὴν πληθὴν τῶν ἰταλικῶν λέξεων, τοὺς ἐν ἀρχῇ ἀναφερομένους λομβαρδικοὺς κύνες, τὴν λέξιν Παρδίτσης ἣν παράγει ἐκ τοῦ perilia, καὶ τὸ ὀμοιοτέλετον τῶν στίχων. Ἄλλ' οἱ λόγοι οὗτοι εἰσὶν ἀσθενέστατοι καὶ καθ' ὅλοκληρον ἀπορριπτέοι ἰταλικῶν λέξεων βοήθουσι ἅπαντα τὰ εἰς κοινὴν γλῶσσαν ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθέντα ἑλληνικὰ βιβλία ἀπὸ τοῦ 16' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν· οἱ κύνες τῆς Λομβαρδίας ἤσαν γνωστοὶ τοῖς βυζαντινοῖς, ἡ δὲ λέξις Παρδίτσης εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λέξις πέρδιξ μεθ' ὑποκοριστικῆς καταλήξεως συνήθους παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς· τὸ ὀμοιοτέλετον τῶν στίχων ἀποδεικνύει μὲν ὅτι ἐποιήθη μετὰ τὸν 16' αἰῶνα, οὐχὶ ὅμως ὅτι μετεφράσθη. Μόνον ἐν ἐνὶ χωρίῳ, διαλαθόντι τὴν προσοχὴν τοῦ Γρίμμ, ἐνυπάρχει ξενισμός· ἡ ἄλουπου ἀφ' οὗ ἤκουσε τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ λύκου,

Ἐθαύμασεν, ἐπαίνεσε καὶ ἐπομύρωσέ τον·

τὴν στίχον τοῦτον, ὑπαινισσόμενον ἐν τῶν δογμάτων τῆς λατινικῆς θρησκείας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γράψῃ ὀρθόδοξος χριστιανός, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ ἀφίση εἰς τὴν μετάφρασιν ἂν ἐκ ξένου κειμένου μετέφραζεν.

Ἡ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου ἐγράφη νομίζομεν κατὰ μίμησιν ἀρχαιοτέρου ἑλληνικοῦ στιχογραφήματος, τοῦ Συναξαρίου τοῦ τιμημένου Γαδάρου. Τὸ συναξάριον τοῦτο, ὅπερ ὁ Λαμπέριος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Βιέννῃ βιβλιοθήκης ἀνέγραψεν ὡς «Συναξάριον περὶ τίνος Γαδάρου ἐπιφανοῦς ἐπὶ ἀγιότητι θίου» (!), ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Βάγνερ. Εἶναι

εις στίχους πολιτικούς άνομοιστελεύτους, ή γλώσσα αυτού είναι καθαρότερα τής εν τή Φυλλάδα του Γαδάρου, εν γένει δέ φίνεται συντεθενούχι βραδύτερον τής δεκάτης τετάρτης έκαιονταετηρίδος. Η Φυλλάδα του Γαδάρου άκαλουθεϊ πιστώσ τδ Συναξάριον, άλλ' είναι έκτενεσττέρα τούτου, διότι πολλάκις και ο ζυγός του όμοιοτελεύτου άναγκάζει τόν στιχουργόν αυτής νά καταφεύγη εις πλατυσμούς. Άρκοόμεθα νά παραθέσωμεν δύο μόνον παραδείγματα προς σύγκρισιν άμφοτέρων τών στιχουργημάτων. Τους άκολουθούς δύο στίχους του Συναξαρίου :

Έγώ δέ τσαγκαρώνω την έκείνην τήν καθάκα,
και κείνη έφτερούγισσε και κάκα-κάκα λέγει,

ή Φυλλάδα του Γαδάρου μεταβάλλει εις :

Έγώ τήν έκωλόστωνα έκείνην τήν καθάκα,
κ' έκείνη έφτερούγισσε και κράζει κάκα-κάκα.

Οί δέ τελευταίοι στίχοι τής Φυλλάδας ούδ' άνωτέρω παρεθέμεν εϋρηνηται εν τω Συναξαρίω συνεπτυγμένοι εν τοις εξής :

Ω γάδρα, κύρ γάδρα, πλέον γάδρα: ούκ εϊσαι
Νίκος ά: ήται από του νυν, Νικήτας νά σί λείν.

Τδ Συναξάριον λοιπόν δύναται νά θεωρηθῆ ως ή πρώτη έλληνική διάπλασις, εξ όσον μέχρι τούδε ειξεύρομεν, ενός κλάδου του κύκλου τής περι Γενάρτου έποποιίας, έλλείποντος εκ των άλλων ευρωπαϊκών συλλογών. Η δέ Φυλλάδα του Γαδάρου συνετέθη βραδύτερον κατά μίμησιν και επί τή θάσει τούτου. Όπωςδήποτε, ως και εις τά πλείστα των εις χυδαίαν γλώσσαν γεγραμμένων μεσαιωνικών ελληνικών ποιημάτων, περκτηρεϊται και εις ταύτα επίδρασις τής Ιπποτικής φιλολογίας τής Ευρώπης, επίδρασις όμως ούχι άμεσος, άλλ' έμμεσος και άπωτάτη.

Έν Μονάχῳ.

N. Γ. ΠΑΥΤΗΣ.

ΤΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ

Τυφλός τις όνόματι Ούτλων, εκδούς πρό πολλών έτών τήν αυτοβιογραφίαν του, επισυνήψεν αυτή παραδείγματα πολλών άλλων, οϊτινες, ει και στερηθέντες τής όράσεως, εκτήσαντο όμως όνομα και φήμην εν τω κόσμῳ. Έν ταιαύτη πινακοθήκη τυφλών εκατέρου του φίλου άπαντες τις βασιλείς, ποιητάς, μουσικούς, μηχανικούς, ιερείς, πολιτικούς, βράπτας, υποδηματοποιούς και άλλους χειρώννακτας, οϊτινες ού μόνον ύπέδειναν άγογγύστως τήν σκληράν τύχην των, αλλά και παντοία επενόησαν μέσα όπως ώφελήσωσι τόν πλησίον.

Δεινώς άπατώνται οί νομίζοντες, ότι ο τυφλός έχει εκ φύσεως άσθενές και λίαν ευερέθιστον νευρικόν σύστημα, όπερ έκείνοι αποδίδουσιν εις τήν τυφλότητά του, χωρίς ποσώς νά συλλογίζονται, ότι τούτο προέρχεται μάλλον από τής έλλείψεως του άερος και από τής σωματικής άκναισίας εις ήν ο δυστυχής εινε καταδε-

δικασμένος. Πάντες οί τυφλοί διαθεβαχιοϋσιν εκ συμφώνου, ότι εάν κατώρθουν διά τής χρήσεως νά ενισχύσωσι τήν φυσικήν των ίκανότητα, θά ήσαν αυτοί μόνον εκυτών οδηγοί και θά τοις συνέβαινον δυστυχήματα ούχι πλείονα ή όσα συμβαίνουσι συνήθως εις τους όρώντας. Τῶ όντι ή νυκτερίς, και εν τή σκοτεινοτάτη γωνία άφεγγούς τινος όπῆς εύρισκομένη, κινείται μετα θυμακστῆς ακριθείας. Η καλύπτουσα τήν πτέρυγά της μεμβράνη εινε τοσοϋτον λεπτή και τρυφερή, ώστε δι' αυτής αντιλαμβάνεται πασών των δονήσεων του άερος, οϋτω δέ γινώσκει πόσον πλησίον ή μακράν διαμένουσι τά παρ' αυτής διωκόμενα έντομα, ή προς ποίον μέρος του τοίχου ταύτα διεϋθύνονται. Οϋτω και ο τυφλός διακρίνων διά τής άφῆς τά περι αυτόν αντικείμενα, μνησεί ειάν ταύτα κινούνται ή μένουσιν ακίνητα, εάν ήναι μικρά ή μεγάλη, έμψυχα ή άψυχα, εάν αυτός διαμένει έντός οικίας ή επί τής όδου ή εν ύπαίθρῳ. Η εξήλλος λεπτότης των αίσθήσεων αυτού προκύπτει εκ τε τής όλως ιδιαιζούσης άναπτύξεως των αίσθητηρίων όργάνων, άτινα παρίστανται ως οί των αίσθήσεων διερμηνείς, και δῆ και εκ τής μείζονος προσοχής και έντόνου έπιστασίας ήν συγκεντροί εις τά προσβάλλοντα αυτόν αντικείμενα. Ο Κολερίδγ άναφέρει τυφλόν όστις διήγαγε τδ πλείστον του βίου του άλισιών ίχθύς εν ταις λίμναις, εν τοις ποταμοίς και εν τοις ρύαξι τής εν Νορθουμβερλάνδ κομητείας Βεστμόρ.

Ο Ούτλων έγεννήθη εν Άμερικῇ τῷ 1779. Τετραετής ών απέπλευσε μετά των γονέων του εις Άγγλίαν. Η κατά τόν διάπλουν έπισκήψασ εντός του πλοίου εύφλογία τους μέν γονείς του έστειλεν εις τόν άδην, αυτόν δέ έστέρησε του φωτός. Ο νέος ύπελείφθη εν τῷ κόσμῳ μόνος και πάντῃ άπορος. Φιλάνθρωποις τις επιδάτης, εύσπλαγγισθείς, παρέλαθεν αυτόν υπό τήν προστασίαν του, και άποθῆς εις Βέλφαστ τής Ιρλανθίας τόν παρεδωκεν εις τινα γνώριμον γράϊν. Ολίγον ύστερον άνέκτησε τδ φῶς του δεξιού όφθαλμοϋ' άλλ' άμα συμπληρώσας τδ έβδομον έτος, βίφθεις χαμηλί υπό μαινομένης δαμάλεως, έγένετο αίφνης τελείως τυφλός, παρ' όλίγον δέ και απέθνησκεν υπό φόβου. Ο παίς ήτο εύειδέστατος, άνδρείος, επιτήδειος εις πάντα και τολμηρός. Πολλάκις διεσκέδαζε κατα άνεμινύετο εις τά παιγνίδια των δηλικίων του και διεπρεπεν επί ζωηρότητι. Φθάσας εις τδ έβδομον και δέκατον έτος τής ηλικίας του, έθρήνησεν από καρδίας τόν θάνατον τής γράϊας και δευτέρως μητρός του, και ύπελείφθη αύθις μονώτατος εν τῷ κόσμῳ' ταύτην όμως τήν φοράν δέν ήτο άπορος ως τδ πρώτον. Προς πορισμόν του βίου ήρξατο νά κομίζει επιστολάς και νά εκτελή μικράς τινος προγγελίας τοσοϋτον τι-

αίως και ακριβώς, ώστε προστιμάτο παντός άλλου. Ο εκδότης τής «Βελφαστίου έφημερίδος» τον παρέλαθεν ως διανομέα του περιοδικού συγγράμματός του και έδιδεν αυτόν μισθόν διανομῆς δύο καθ' έβδομάδα σελίνια και εξ αριθμούς τής έφημερίδος, τήν όποιαν έδάνειζε προς άνάγνωσιν άντι δύο όβολών καθ' εκάστην ώραν. Δανεισθείς βραδύτερον χρήματα παρά φίλου, ήφόρασε σάκκον δερμάτινον και μετήργετο τδ έπιτήδεμα του μεταπράτου μεταδαινίων από ίβρας εις θύραν.

Ένταύθα ο Ούτλων περιγράφει συγκινητικώς εις δυσχερείς και τους κινδύνους, προς όσους παλεύουσιν οί άναγκάζόμενοι νά διάγωσι τήν πλάνητα βίον τυφλοί. Ποσάκις, κάθυγρος ών υπό τής βροχής και υπό σφοδρατάτου άνέμου ταλαιπωρούμενος, διέβη πλησίον ασύλου τινός χωρίς νά τδ γινώσκη! Ποσάκις, κατάπονος υπό τής πορείας και ασθμακίων υπό καμάτου, έστη καθ' όδόν, μη δυνάμενος νά προβῆ προσωτέρω, άγνωσών, ότι, εάν προσέχρηι όλίγα έήματα ειείτι, θά έφθανεν εις φιλόξενον οικίαν! Μόνον ίσχυόν έχων τήν βακτηρίαν του, ότε μέν έπιπτεν εις λάκκους ύδατος πλήρεις, ότε δέ έπλανήτο πολλάς ώρας εν τοις άγροίς, άναζητών τήν όδόν του, ήτις ήτο πολύ πλησίον του. Τοιοϋτοι οί κινδύνοι του' όποια δέ ά στερήσεις του; Δέν έλλεπε τής φύσεως τας καλλονάς, των όποιών ή θέα θά καθίστα τήν πορείαν του ήττον μακράν και ήττον δυσάρεστον Τῷ 1800 συνέστη εν Βέλφαστ άσυλον, εν ῶ έχορηγοϋντο τοις τυφλοίς τά μέσα του έπαρκειν εις τας ανάγκας αυτών. Ο ήμέτερος μεταπράτας, άγων τότε τδ πρώτον και είκοσόν έτος, ώφελήθη από τής ευκαιρίας όπως μάθη τι εργόχειρον. Μετ' όλίγα δε έτη έγένετο ίκανώτατος θαλαμοστόλος, και μετήλθε τδ επιτήδεμα τούτο μέχρι τέλους τής ζωῆς του.

Ποίν εισέβη όμως εις τδ εν Βέλφαστ τυφλοκομείον, επί πολλόν χρόνον ειχε γοητευθῆ διά παντοίων βιβλίον, τά όποια τῷ άνεγίνωσκον οί φίλοι του. Έχων μνήμην εξάσιον, έμαθε τά πλείστα από στήθους. Έξέδωκε λοιπόν συλλογήν τινα ποιημάτων, άτινα έτυχον φιλόφρονος ύποδοχής. Έπειδή δέ και ύστερον, όσάκις ειργάζετο, ειχε διά παντός παρ' εκυτῷ φιλόφρονόν τινα και πρόθυμον άναγνώστην, κατώρθωσε νά εξηκολουθήσῃ τας σπουδῆς του και νά εύρήσῃ τας γνώσεις του. Κατά τήν διαθεσιν των άναγνωστών του μετέβαινεν εν μιξ ήμέρα από των μυθιστορημάτων εις τήν φιλοσοφίαν, από τής ποιήσεως εις τήν ιστορίαν, από τής βιογραφίας εις τας περιηγήσεις. Οϋδέν έβαλεγον αυτόν άλλον ή ή βιογραφία. Ίδιως δέ έχαιρεν άκούων βιογραφία: των όμοίων του' συνέλαξε δε ίκανήν περι τούτων ύλην, ώστε τῷ 1820 εξέδωκε ειθλιαρίον περιέχον τόν βίον και τας πράξεις τεσσερακόντα τυφλών.

Λίαν περίεργος εινε ο παρὰ του Ούτλων περιγραφείς βίος του διδάκτορος Έρρίκου Μόυες. Τριετής ών έστερήθη και οϋτος του φωτός υπό εύφλογίας. Περι του έξωτερικού κόσμου δέν ειχε τηρήση ούδεμίαν, οϋδε μικράν μνήμην. Έν μόνον ενεθυμείτο, ότι μιξ των ήμερών ειδη τροχόν κινούμενον εν τῷ ύδατι και μεγάλως έθαύμασεν ότι κατ' άλλην μέν διεϋθύνσιν έκινείτο τδ ύδωρ, κατ' άλλην δέ ο του μύλου τροχός. Χρόνος παρελθε μακρός μέχρις οϋ έννοήσῃ τδ αίτιον του φαινομένου τούτου. Οί όφθαλμοί αυτού, και τυφλῶ όντος, δέν ήσαν όλως άναίσθητοι του πολλού και ισχυρού φωτός' αί ήλιακai άκτινες, ολόμεναι ώσανει εν πρίσματι, παρήγαγον παντοία αποτελέσματα. Τά μέν έρυθρά χρώματα ενεποίηον αυτόν αίσθημα εύάρεστον. Η άσπῆ και ή άφῆ του, αίσιως άναπτυχθεισai, απέβησαν θυμακσίως λεπτά. Είχε δέ προς τούτοις και αξιόλογον μνήμην. Μίαν ήμέραν έσταμάτησεν αυτόν εν τῇ όδῳ νεανίσκος τις, μεθ' οϋ έπηλόγισσε έτων δέν ειχε συναντηθῆ: «Πόσον άπεγράφωσες άφ' ότου δέν σε είδον!», άνέκραξεν ο τυφλός, όστις εκ του άναστήματος, όπόθεν ήχει ή φωνή, συνεπέρανε περι του μικρού ή μεγάλου άναστήματος του νέου. Από τής διαφοράς ών ήκουε φωνών έποίηι όρθήν κρίσιν περι τε του σχήματος και τής εύρύτητος του κοιτώνος, ένθα διέτριβε, και περι του αριθμοϋ των παρεστώτων. Άσμενος διηγείτο τίνι τρόπῳ κατέπεσέ ποτε από δημοσίου όχήματος. Γέρον άμαξηλάτης ισχυρίσθη ποτε ότι διττά δυστυχήματα συμβαίνουσιν επί των άμαξών—«ή σέλλονται οί εν αυταίς όχλούμενοι εις τήν διάβολον, ή σωρηδόν βίπτονται εις τους λάκκους.» Τδ δυστύχημα του Μόυες άνάγεται εις τήν δευτέραν κατηγορίαν, διότι όχημα, ίπποι και άνθρωποι, άπαντες έκρημνίσθησαν εις φάραγγα. Η νύξ ήτο ζοφερή και ψυχροτάτη' οί δέ πεσόντες παρεκάλουν τόν τυφλόν ίνα σώσῃ αυτούς από του κινδύνου. «Άμα πεισθείς έγώ (είπεν) ότι δέν έθραύσθη οϋδέν μέρος του σώματός μου, ήρσισα νά γελῶ από καρδίας επί τῇ κωμικῇ σκηνῇ. Ο τυφλός έγώ, όστις εν πλήρει μεσομβρία έπρεπε νά άγωναί υπό άλλων, έγνομην ήδη οδηγός και σωτήρ των συνοδιτών μου εν κειρῷ νυκτός. Σύρετε προς τά έδῶ, σύρετε προς τά εκεί, και οϋτω τους έσωσα ώσανει ήμην επιτηδειότατος άμαξηλάτης».

Ο σοφός οϋτος Μόυες πρώτος έδίδαζε δημοσίῃ μαθήματα περι τής χημείας και τής όπτικής. Πρώτος οϋτος κατά τόν Σινδερώσιν παρέσχε τδ σπάνιον παράδειγμα τυφλοϋ, εκμαθόντος τά ύψηλά μαθηματικά άνευ τής χρήσεως των όφθαλμών.

Τίς άγνοεί τήν θελκτικῆν ιστορίαν τής χαριστάτης και νεκρῆς γαλλίδος Σαλιγκάκ, ής ποιείται μνείαν και ο Διδερῶ; Έγεννήθη τδ 1741

τριετής ούσα άπώλεσε τήν όρρασιν' έτελεύτησε δέ έν ήλικίη ένός και είκοσιν έτών. Έξ άπαλόν δνύχων έπροσπάθησαν οι περι αύτήν νά άναπτύξωσι και λεπτόνωσι κατά τό δυνατόν τάς αίσθήσεις της, και επέτυχον τή άληθεία θραυμασίως. Διά της άρης διέκρινεν αύτη ιδιότητας διαφρευούσας τούς όρώντας. Τελείως είχεν ώσχύτως τήν άκοήν και τήν όσφρησιν. Από της καταστάσεως της άτμοσφαιρας ήδύνατο νά είπη άνν ο ούρανός ήτο συννεφής; ή άνέφελος, άνν αύτη διέμενεν έν τω άγρω, ή έν τή δδω, έν ύπαίθρω ή έν κοιτών' ο τόπος της φωνής της; εδήλου αύτη τάς διαστάσεις του κεκλεισμένου χώρου, και έπομένως έμάντευε πόσον μέγας ή μικρός ήτο ο κοιτών. "Απαξ ή δις περιελθούσα μέν οικίαν, είχε κατά νουν όλον αύτης τό σχήμα και τάς διαίρέσεις, όπως οι όρώντες; έλεγε λοιπόν προς τούς ξένους: «προσέξτε» έδω ή θύρα είνε χαμηλή' έδω είνε κλίμαξ.» Έσπούδασε δέ τά στοιχεία της άστρονομίας, της άλγεβρας και της γεωμετρίας.

Έν τή Άκαδημία του Μονάχου ύπάρχει μέγας ξύλινος κυνηγός, τόν όπολον έντελέστατα έγλυψε τυφλός εκ Τουρόλου δι' άπλου μαχαιριδίου. Έν Άγγλία έξη τυφλός ύφαντής, ο όποιος είχεν αύτός κατασκευάση άπαντα τά έπιπλα της οικίας του. Φίλος ών της μουσικής επεθύμει νά νοήση τόν μηχανισμόν του έν τή εκκλησίας όργάνου. Έν μιή κυριακή ήμέρα, άναχωρήσαντος του λαού μετά τήν τελετήν, παρέμεινεν αύτός μόνος και έλαθε τούς φύλακας. Περύ μέσας τάς νύκτας ήκουσαν οι γείτονες μέγαν έν τή εκκλησία θόρυβον και έφοδύθησαν. Μετά πολλούς διασταγμούς εισήλθον επί τέλους οι χωροφύλακες και εύρον τόν τυφλόν άσχολούμενον περι τήν έρευναν του όργάνου. "Η κυβέρνησις, θαυμάσασα τήν φιλομάθειάν του παρέσχεν αύτω τά μέσα προς εξακολούθησιν των σπουδών αύτου' πολλά δέ παρά του τυφλου τούτου ύφαντου φιλοτεχνηθέντα όργανα κοσμοϋσιν έτι και νυν τάς εκκλησίας έν ταις νήσοις Μάν και Ίερσέη.

Έδημοσιώθη έγγράτως έν Κωνσταντινουπόλει υπό του κ. Α. Γ. Παπίτη, γνωστού ήμιν και εξ άλλων συγγραφέων και ίδίως εκ των Etudes sur les Tsinghones ou Tchinois de l'Empire Ottoman, πολύτιμον σύγγραμμα, «Βυζαντινική μελέτη Τοπογραφική και Ιστορική», έπιγραφόμενον.

Και τούτοι είναι πολύτιμοι, διότι περισσεύόμενοι εις περιγραφήν των τόπων της βασιλείας των πόλεων, ού μόνον τάς μέχρι τούδε άτελείς; ή και έσφαλμένας; εισήσεις επισκευάζει και νέας άλλας προστίθισιν, αλλά και πολλά μέρη της ιστορίας εκ κακοβουλίας, άγνοίας ή και κορυφότητος παραμορφωθέντα, διαλευκαίνει και άνορθοί.

Έπιλοπονήθησαν δέ ταύτα υπό του συγγραφέως μετά πολυχρόνιον και ευσυνείδητον μελέτην των Βυζαντινών συγγραφέων και των ξένων ιστοριογράφων, και μετά έρευνας ούχ ήττον έπιπόνου και συνεχείς των σωζομένων λείψανων της άρχαίας πόλεως.

Η άνάγνωσις του πανήματος τούτου θίλει πείται, έλπίζομεν, και εκείνους εις ους ένεφευέθησαν άδασανίστως κατά παράδοσιν άντεθνικαί προλήψεις; οι, πλην της δόξης ήν

έκληρουνησάμεν παρά των έργων της άρχαίας Έλλάδος, έγκτελείφθη και έτέρα εις ήμάς, ήν δέν πρέπει άγνωστούς νά παραγνωρίζωμεν.

Ήπειδή κατά τό σύστημα της Έστίας δέν δημοσιεύονται δι' αύτης βιβλιοκρισίαι, μεταυποθέμεν τόν Έπίλογον του συγγραμματος, άπλώς προστιθέμενοι, ότι ή έκδοσις μόνου τούτου άρκεί νά τιμήση τόν συγγραφέα.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ

Έν παντελει άγνοία της χώρας και του βίου των Βυζαντιών διακαλούντες ήμεις; οι άπόγονοι, άρνούμεθα τά περι αύτων εκ συγγραφέων ξένων, χλευαζόντων ότε μέν τήν άμάθειαν, ότε δέ τήν άτολμείαν των ήγεμόνων και τήν δουλοπροσίνην των άρχομένων. Ταύτην τήν προαιώνιον κατά των Βυζαντιών κακοβουλίαν των ξένων, εκληρονόμησαν οι σημερινοί συγγραφείς εκ των χρόνων των θεοκρατών σταυροφόρων, και των μετέπειτα άλλοθρησκων συγγραφέων. Τούτο δέ ή καταφορά, ώστε και ήμαί; άκούτες; περκαυρούμεθα, συγχευάζοντες και λησμονούντες; ότι είμεθα αύτων άπόγονοι, αύτων όμόθρησκοι και θυμαιοι. Οι πλείστοι εξ ήμων, οι μυκτηρίζοντες τούς έν Βυζαντιώ πολιτευομένους, άκροθιγώς; μόνον έμελέτησαν τήν πολυετή ταύτην εκσιλείαν, ούδέποτε καταδεχθέντες; νά μάθωσι και τόν ιδιωτικόν βίον αύτων, εκ της γνώσεως του όποιου κατάδηλα γίνονται πολλών γεγονότων τά αίτια.

Ότι ή πικρά κατά των Βυζαντιών καταφορά, έμίανε και τούς κορυφαίους; εξ ήμων, άναφέρω τόν άείμνηστον Κορνήν, πολλάκις καιίξοντα τούς Βυζαντιούς, τούς όμοίους αύτων Φαναριώτας, πατρικούς; παραινούντα πάντας τούς όμογενείς; έν' άπομακρύνωνται από τήν ζήμην του Βυζαντινού πολιτισμού. "Ως; νά μή ήρκουσιν των Βυζαντινών τά πολυχρόνια παθήματα, και των ξένων συγγραφέων; αί πικράι, επέπρωτο και ήμεί; νά εισέλθωμεν εις τήν χορείαν των πικρώς; καταφερομένων κατά των πατέρων ήμων, θαρραλέως; επί αιώνας; άγωνίζομένων προς Ίταλούς; και Όθωμανούς.

Ουδδύως; προτίθεμαι; άρηγούμενος; των εκκλησιών; τά σωτήρια διδάγματα, ίνα ύμνήσω; τάς; έριδας; και εκτυφλώσεις; των βασιλέων του Βυζαντιού, τό άτίθησσαν των κυβερνωμένων και τόν όκνηρήν και πολλάκις; άλόλαστον βίον; μοναχών; και μοναχτριών. Αναγγέλλω; έν πάση; άληθεία;; όσα; έδιδάχθην; εκ της; μελέτης; του; εκκλησιαστικού; αύτων; βίου; από; τούς; χρόνους; του; μεγάλου; Κωνσταντινου; μέχρι; της; τελουταίας; πτώσεως; του; κράτους; τω; 1453.

Πλείότερον; των; Βυζαντινών; γραμμάτων; μάς; τέρπουσι; τά; έργα; των; πάλαι; προπατόρων; Έλλήνων. Εύθροινόμεθα; άναγινώσκοντες; ποιητάς; και; πεζογράφους;; άπαρκαμίλλους; τήν; γλώσσαν; και; τήν; διάνοιαν. Δικαίως; επί; τούτοις; σεμνών; νόμωθ. Πάντων; τούτων; επιφανέστερον; είναι; έν

τη; άρχαία; των; Έλλήνων; ιστορία;; τό; γόητρον; της; έλευθερίας; του; ανθρώπου;; άκμαϊον; και; θάλλον; εις; έθνος; πανταχόθεν; υπό; δουλοφρόνων; λαών; περικυκλούμενον. Μετά; τήν; κατάκτησιν; της; Έλλάδος; υπό; της; Ρώμης; και; τήν; εμφάνισιν; του; Σωτήρος; Χριστου;; οι; χριστιανοί; κατά; τούς; πρώτους; μάλιστα; αιώνας;; καταδιωκόμενοι; βορά; των; θηρίων; γινόμενοι; καιόμενοι; και; σκολοπιζόμενοι;; άπληθύνοντο; τήν; πάλαι; πολιτείαν; των; Έλλήνων; και; έμίσουν; τά; γράμματα; και; καλλιτεχνήματα; τ'; άναμνησκοντα; τά; πολλά; αύτων; παθήματα. "Όθεν; οι; κατά; των; Έλλήνων; και; έλληνηζόντων; αιώνιοι; διωγμοί.

Μετά; τόν; Κωνσταντινον; τόν; μέγαν; ή; Βυζαντινή; πολιτεία; ήτο; κράμα; Ρωμαιοσμου; και; Έλληνισμου. Ύπερίσχυσαν; τέλος; οι; Έλληνες. Η; γλώσσα; ή; Λατινική; των; Ανακτόρων; έλημονήθη; και; συνάμα; μετά; της; προσερχούσης; Έλληνικής; γλώσσας;; άπαντώμεν; κατά; πρώτον; εις; τά; περιωθέντα; του; χρόνου; εκείνου; συγγράμματα; τάς; λέξεις; έλευθερίαν; και; ισότητα. Από; τόν; Η' αιώνα;; όταν; ή; Βυζαντινή; πολιτεία; ήτον; έλληνικώτερα; της; προγενεστέρας;; αναφέρη; έν; ίλη; τή; προτέρα; αύτου; δόξη; τό; ούδέποτε; λημονηθέν; γόητρον; της; έλευθερίας; και; τό; πρώτον; αύτου; τόλμημα; ήτον; ή; κατά; της; Ρώμης; άρσος; άντίστασις;; τόλμημα; ούχι; των; Βυζαντινών; ήγεμόνων; αλλά; του; άπτόητου; πατριάρχου; Φωτίου. Έκ; των; χρόνων; εκείνων; μέχρι; της; άλωσης;; θαρραλέοι; και; άπτόητοι; του; λαου; και; των; συμφορόντων; αύτου; ύπέρμαχοι; ήσαν; οι; Βυζαντινοί; κληρικοί; τούς; όποιούς; ο; μέγας; Γιβών; καλεί; άγγέλου; παραβαλλομένους; μετά; των; άλλοθρησκων; κληρικών.

Δι' ήμας; τούς; Έλληνας; ή; ιστορία; των; αιώνων; τούτων; χρήζει; συντόνου; μελέτης; διότι; εκ; των; χρόνων; τούτων; άρχεται; ή; πάλη; τήν; όποιαν; οι; άλλοθαποι; μέχρι; τούδε; πολλάκις; δέν; έννόησαν;; ό;τι; εκείνοι; άποκαλοϋσι; πάρωσιν; και; πεισμονήν; ήμει;; άποκαλούμεν; δόξαν; και; μετ'; ένθουμοσύνης; μνημονεύομεν; τούς; ύπερ; της; προαγωγής; του; έθνους; τούτου; πράξαντας; εύκλειεις; άνδρας. Ούχι; μόνον; ήσαν; θαρραλέοι; ύπέρμαχοι; ο; κληρος; κατά; των; αιτήσεων; της; δύσεως;; άλλ'; αρόπως; έμάχοντο; κατά; των; άδικων; αξιώσεων; των; βασιλέων; και; αυλικών. Κατήρτισαν; δέ; και; εκκλησίαν; πασών; και; καθολικών; και; διαμαρτυρομένων; δημοκρατικώτεραν. Πράγματι; σήμερα; ή; Χριστιανική; εκκλησία; και; έδω; και; άλλωσως; είναι; Βυζαντινή.

Ένεκα; της; τούτου; κατά; των; αυθαιρέτων

1. «Ζήλω; γάρ; θείου; περίπλεως; ών; ο; άνθρ; (δηλ. ο; πατριάρχης; Πολύευκτος)...; διελέγγειν; και; βασιλείς; ούκ; ήσχύετο.» Λέων; ο; Διάκ. Μ. Γλυκάς; Νικ. Γρηγοράς.— Περύ; του; Αναστασιου; βασιλευσαντος; από; 491—518; λέγει; ο; Θεοφάνης; «ή; δέ; παράνομος; άναιδέως; έλεγε; νόμον; ίνα; κελείοντα; βασιλεία; κατ'; ανάγκην; επισκεπτιν; και; ψεύθεσθαι.»

βασιλέων; ύπερασπίσεως; του; λαου; πολλοί; πατριάρχαι; καθήρθησαν; έν; τω; ίπποδρόμω;; έπομπεύθησαν; και; εξωρίσθησαν.

Αναφέρω; εκ; των; πολλών; έν; μόνον; γεγονός; της; Βυζαντινής; ιστορίας; εκ; του; συγγραμματος; του; Νικήτα; Χωνιάτου. Ανδρόνικος; ο; τύραννος;; ποθών; ίνα; συνάψη; γάμον; άθέμιτον; ήτησε; τήν; επικύρωσιν; του; πατριάρχου; και; της; Ίερής; Συνόδου. Οι; εκ; της; συνόδου; τινές; «τούς; περιφανείς; άγυρτεύοντες; οίκους; και; φιλόχρυσοι; και; θεοκάπηλοι;» παραδέχθησαν; τήν; αίτησιν; του; Ανδρονίκου. Τόν; πατριάρχην; δέν; έτάραξαν; αί; άπειλαί; του; αίμοδόρου; τούτου; βασιλέως; καταφρονούντος; και; λαόν; και; κληρον; «άλλ'; ήν; (δηλ. ο; πατριάρχης);; άτίνακτος; ως; εκείνος; ο; πρόβολος; περι; έν; άει; κύμα; όρθόν; ίσταται; και; άλμη; περιμορμούρουσα;» ο; δέ; εις; άφρόν; διαλύων; και; μακράν; κλάσιν; έών; τήν; ήγήσασαν; θάλασσαν; επί; της; αύτης; εστήρικται; βάσεως. Ούτω; πολιτευόμενος; ο; πατριάρχης; κατά; των; άθεμίτων; όρέξεων; του; Ανδρονίκου; παρητήθη; του; θρόνου; και; άπήλθεν; εις; τήν; έγγύς; της; Ηριγκίπου; νήσον; Τερβιθλον.

Οι; πολιτικοί; συγγραφείς; συγγράφοντες; πολλάκις; ζώντων; των; βασιλέων; διαστρέφουσι; τά; γεγονότα. Έν; τοις; πατριαρχικοίς; όμως; έγγράφοις; μετά; πολλής; παρρησίας; επιπλήττονται; αυτοκράτορες; και; τούτων; οι; συγγενείς. Άρχοντες; άδίκως; σφετεριζόμενοι; του; πένητος; και; άπροστατεύτου; λαου; τά; δίκαια; προσκαλούνται; έν'; άποδώσασιν; τά; σφετερισθέντα. Άγρυπνοι; φύλακες; του; λαου; ήσαν; ούχι; οι; βασιλείς; και; οι; φαυλόθιοι; αύτων; άρχοντες; άλλ' ο; κληρος; και; ή; περι; τόν; πατριάρχην; Ίερή; Σύνοδος.

Καθ'; όλην; τήν; δύστηνον; εποχήν; της; Λατινοκρατίας; ύπέπερην; ο; κληρος; τά; πάνθαινα; εκ; των; άλλοθρησκων; ήγεμόνων; και; κληρικών. Ταύτα; δέν; είναι; των; ήμετέρων; υπερβολαί; αλλά; των; άλλοθαπων; διηγήσεις. Απεδιώχθησαν; οι; Βυζαντινοί; άφ'; όλας; τάς; επιφανείς; εκκλησίας; και; μονάς; μετεκομίσθησαν; έν; Εύρώπη; τά; ίερά; κειμήλια; τ'; άργυρά; σκεύη; και; πλείστα; λείψανα; άγίων;; μεγάλως; υπό; του; λαου; τιμώμενα. Πολλοί; ίερείς; και; μοναχοί; του; Βυζαντιου; περιεφέροντο; πτωχοί; και; άστεργοι. Ένώσω; έπέμενον; αύτοι; έν; τή; υπό; των; Λατινών; καλουμένην; πεισιμονή; τούτω; έκορυφούτο; ή; κατ'; αύτων; καταφορά. Τούτους; πενόμενους; και; χλευαζομένους; ούδέποτε; έδεδέχσαν; της; Δύσεως; αί; προσφοράί.

Μετά; τήν; άνάκτησιν; του; κράτους; υπό; του; Μιχαήλ; Παλαιολόγου; τω; 1261; μέχρι; της; τελευταίας; άλωσης;; οι; βασιλείς; του; Βυζαντιου; ποτέ; μέν; προς; τούς; Ίταλούς; ποτέ; δέ; προς; τούς; Όθωμανούς; μαχόμενοι; ύπ'; άχρηματίας;

1. «Ίπικόν; δέ; ποιήσας; εισήγαγε; τόν; Αρτάξοδον...; ένα; Αναστασιω; τω...; πατριάρχη; τυρβάντι; δημοσίως; και; επί; όνη; άντιστρέφως; καθέζομένου.» Γ. Κιθρινός.

κατατροχόμενοι, μετὰ χαρᾶς πολλάκις ἤκουσαν τὴν ὑπισχυομένην τῶν Ἰταλῶν βοήθειαν, ὑπὸ τὸν ἀμετάβλητον ὄρον τῆς εἰς τὴν Ῥώμην ὑποταγῆς. Ἐν αὐταῖς ἀκόμη ταῖς περὶ αὐτοὺς τῆς τελευταίας ἀλώσεως, ὅταν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν χῶν, μετὰ τρόμου ἐβλεπον τὰς παιδάδας πλήρεις μυριάδων στρατοῦ, ὅταν ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου κεκλεισμένοι, ἐδέοντο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ μοναῖς ὑπὲρ σωτηρίας, πάλιν χερμάσυνος βοήθειαι ἀγγελία ἐκομίσθη ἐν Βυζαντίῳ, πρῶτον στον ὄρον αἰτοῦσα τὴν ὑποταγήν. Πάλιν οἱ κληρικοί θορρακίως ἀντέστησαν, ἀκλόνητοι μέχρι τέλους μείναντες. Ὑπέκυψαν τέλος ὑπὸ δεσπότης ἀλλοθρήσκου, οὐδέποτε τὴν θρησκείαν αὐτῶν ἐνοχλήσαντες, καὶ ἐβίωσαν βίον μὲν δούλον, ἀδούλωτοι δὲ τὴν διάνοιαν.

Ταῦτα ἄλλοι πολλάκις ἐπανέλαθον ταῦτα καὶ ἐγὼ σήμερον ἐπαναλαμβάνω, διότι αἱ θρησκευτικαὶ ἐριδες αἱ συγμνοῦσαι σήμερον τὴν Εὐρώπην, ὡς σεισμὸς ὑπάκωρος, οὐχὶ μόνον τεκμαίρουσιν ἀλλὰ πληρέστατα δικαιοῖσι τὴν μεγίστην τῶν Βυζαντινῶν κληρικῶν ἰδέσιν, καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀπογόνων αὐτῶν ἀνεκτίμητον πολιτείαν.

Ο ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ,

Γνωρίζει βεβαίως ὁ ἀναγνώστης τί ἐστὶν ὑπάλληλος, μικροῦπάλληλος, σημειωματάριον ὅπως λέγουσιν ἐνιαχοῦ βεβαίως ὁμοῦ ἀνοεὶ τί ἐστὶ Μόλιε-τσιρόβοικ. Εἶνε δὲ ὅπως ἰδιαιτέρον ἐν Ῥωσσίᾳ, ἐξαρνηζόμενον μὲν ὁσημέραι ἐν Πετρούπολει, ἀμάρζον ὁμοῦ ἐν ὅλῃ τοῦ τῆ ἀσχημῆ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Σηκῶνεται τὸ πρῶτ' εἰς τὰς πέντε, φορεῖ τὸν λερὸν ἐπενδύτην του, ἔργον θεοσκοτωμένου τινὸς βράπτου, πηγαίνει εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἐνθα μένει ἕως εἰς τὰς ἑννέα τῆς ἐσπέρας καὶ γράφει. . . γράφει. . . γράφει. Κατ' ἀνάγκην κληλιγραφεῖ—τὸ ἀπαιτεῖ ἡ θέσις του. Μυθικός καὶ ἀπίστευτος θὰ ἦνε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγράφων τῶν ἐτησίων ἐξερχομένων ἀπὸ τῆς χειρὸς του, ἀλλὰ ποῖος δύναιτο νὰ τὸν λογαριάσῃ; Κατ' ἀρχάς, ὅταν πρωτοδιορισθῇ, ὁ ἐτήσιος μισθὸς του εἶνε 800 φράγκων, σὺν τῷ χρόνῳ ὁμοῦ αὐξάνει μέχρι 4,000. Ἐπειτα κάμνει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ οἰκονομίας ὁ ὑπάλληλος. Θὰ σὰς φανῇ ἴσως παράδοξον πῶς τὸ κατορθώνει μὲ 800 φρ κατ' ἔτος νὰ ἐξοικονομῇ.

Δὲν ἔχει οὔτε ἐπιθυμίας οὔτε ἀνάγκης. Συνταυτίζεται μὲ τὸ κονδύλι του, μὲ τὸν τρόπον

1. Ἀντιγράφω ὅσα Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς γράφει περὶ τῆς πενίας τῶν βασιλέων, μεσοῦτος τοῦ 13' αἰῶνος. «Το σάκη δὲ πενία κατεῖχτο τὰ βασιλεία τῆνικαδτα, ὡς οὐδὲν ἦν τῶν τρυβλίων καὶ ἰσπομάτων ἐκεῖ χυροῦν ἢ ἀργυροῦν· ἀλλ' ἐντα μὲν κατετίερα, τὰ δ' ἄλλα πάντα κερῆμα καὶ ὁστράκινα.»

ἐκείνον τοῦ γράφειν τῆς ὑπηρεσίας. Καὶ εἰς τὰς ἰδικιτέρας συνδιαλέξεις ὡς εἰς τὴν οἰκίαν του καταντᾶ πλέον νὰ διμιλῇ ὅπως γράφει. Δὲν τρώγει. Εἶνε φαγητὸν ἡ δις τῆς ἡμέρας ἐν τῷ μέσῳ σκονισμένων χερτίων καταθρόχισις ἄρτου μόνον καὶ τυρίου; Δὲν πίνει παρά μόνον τσίον, ὁ Θεὸς νὰ τὸ κάμη τέιον. Πίνει καὶ ὀλίγον ῥακί ἐνίοτε, ὅταν κρούνη πολὺ τὸν χειμῶνα. Τί πρᾶγμα εἶνε τὸ νίπτεσθαι, δὲν τὸ ἤξεύρει. Ποτέ του δὲν νίπτεται. . . δὲν ἔχει καιρὸν. Ὅταν κουρελιασθῇ ἐντελῶς τὸ ὑποκάμισόν του, ἀγοράζει ἄλλο καὶ τὸ φορεῖ ἕως ὅτου λάθει καὶ αὐτὸ τὴν τύχην τοῦ προκατόχου του.

Οὐδέποτε ἀναγινώσκει τι ἕνα κοσμήση καὶ ἀναπτύξη τὴν διάνοιάν του. Τὰ ἐγγράφα εἶνε ἡ μόνη του ἀνάγνωσις. Καταντᾶ νὰ λησμονῇ καὶ αὐτὴν τὴν οἰκογένειάν του, δὲν ἤξεύρει παρά τὸ γραφεῖόν του καὶ τῷ εἶνε ἄγνωστος σχεδὸν πᾶσα ἄλλη ὁδὸς πλὴν τῆς ἀγούσης εἰς αὐτό. Ἄλλ' ἀγαπᾷ τὰ χρήματα. Διατί; Ἄγνωστον. Τὸ βέβαιον ὁμοῦ εἶνε ὅτι τὰ ἀγαπᾷ πολὺ καὶ ὅτι προσπαθεῖ πάντοτε νὰ οἰκονομῇ.

Ἐπάρχει ἐν Μόσχᾳ συνοικίαις τις, ἣν ἀποχωρίζει ἀπὸ τοῦ Κρεμλίνου ὁ Μόσχβας ποταμὸς. Ἡ συνοικία αὕτη εἶνε οἰοῖται τὸ τελευταῖον ἔγγος τῆς ῥωστικῆς βραδρότητας τῶν προγενεστέρων χρόνων. Ὀνομάζεται Σαμοσκβοριέτσι. Τὴν διασχίζουν τὴν συνοικίαν ταύτην κατὰ πᾶσας τὰς διευθύνσεις ὁδοὶ στεναὶ καὶ σκοτειναί, δρομίσκοι ἀδιέξοδοι καὶ ἀκάθαρτοι. Ἐν Σαμοσκβοριέτσι κατοικοῦσιν ὅλοι οἱ παλαιοὶ καὶ γνήσιοι μοσχοβίται, πιστοὶ εἰς τὴν βραδρότητα τῶν πατέρων αὐτῶν.

Γηραιοὶ ἔμποροι, πολλοὶ αἰρετικοὶ ἐκ τῶν καλουμένων *βασκοδρίκων* καὶ τινες μικροῦπάλληλοι ἀποτελοῦσι τὸν πληθυσμὸν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς συνοικίας, πληθυσμὸν ἀναστρεφόμενον ἐκεῖ ἀνχιμῆ καὶ μυρμηκιάζοντα ἐν ἀκαθαρσίᾳ καὶ ἀμεριμνησίᾳ φοβερᾷ.—Πολιτισμὸς, πρόοδος, πολυτέλεια, εὐχάκη εἶνε διὰ τοῦς κατοικοῦς τοῦ Σαμοσκβοριέτσι πράγματα παρά φύσιν καὶ παρά τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἁγίας Ῥωσσίας.

Ἡ τύχη μ' ἔφερε ποτε εἰς ταύτην τὴν συνοικίαν. Ἐπὶ πολὺ ἐπλανώμην χωρὶς νὰ προσέχω εἰς τὴν λάσπην, ἣτις πιεζομένη ὑπὸ τῶν ποδῶν ἤρχιζεν ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον νὰ διαποικίλῃ τὰ ἐνδύματά μου. Ἡ ἄσπρησίς μου ἤρχισε καὶ αὕτη νὰ ἐξοικειώνηται πρὸς τὰς δυσώδεις τοῦ τόπου ἀκαθουμίας. Ἐφθασα εἰς μικρὰν τινα τριγωνικὴν πλατείαν, ἣς μοὶ ἐφάνη ἀρεστὴ ἡ λυπρὰ ἐρημία καὶ ἀπομόνωσις.

Παμπάλαιον καὶ κατρεπωμένον φρέαρ, τοῦ ὁποῦ ἐπροκίσιζε μὲν ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας ἡ λιθίνη στεφάνη, ἐστένιζε δὲ τὸ σκνιδιον σκέπασμα ὑπὸ τὸν συριγμὸν τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἐβρυχάτο ἀνά τὴν πλατείαν, διεγράφετο ἐκεῖ σκοτεινὸν καὶ ἀπαίσιον. Πέντε ἐξ οἰκίσκοι ζύλινοι

ἦσαν καταχωμένοι εἰς τὸ βορβορῶδες ἔδαφος. Τὰ κατάκλειστα ὑάλια τῶν μικρῶν καὶ ἐλεεινῶν παραθύρων οἰοῖται διέταττον τὸν διαβάτην ν' ἀπομακρυνθῇ ἐκεῖθεν.

Ἔστην πρὸ οἰκίας, ἣς ἡ ὄψις ἦτο ἐτι μάλλον ἀπαισία ἢ ἡ τῶν ἄλλων. Τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς οἰκίας ἦτο ὅπως κατακεχωσμένον, τὰ δὲ παράθυρα εἶχον καταντῆσαι εἰς ἴσην πρὸς τὸ ἔδαφος ἐπιφανείας γραμμῆν. Κιτρινωπὰ χόρτα ἀνερχίζοντα εἰσέρχοντο ἐντὸς τῆς οἰκίας διὰ τῶν ὀπῶν τῶν ὑάλων. Ἡ στέγη ἦτο κατατροπημένη. Τὸ πλὸν τοῦ ἐγκαταλελειμένου οἰκίσκου εἶχε τι τὸ ζορρῶν, λέγω, καὶ ἀπαίσιον.

Ὁ οἰκίσκος ἀναντιρρήτως θὰ ἔχη, ἐσχέρτην, ἱστορίαν. Περαιτήρησα κύκλω. Οὐδεὶς διαβάτης ἐραίνετο, οὔτε ἐγνώριζα τινα ἐν τῇ συνοικίᾳ ἐκεῖνη οὐδὲ ἤξευρα ποῦ εὐρισκόμην. Ἐν ᾧ ἔμελλον κατ' ἀνάγκην ν' ἀπέλω χωρὶς νὰ κορέσω τὴν περιέργειάν μου, εἶδον αἴφνης γρατάν, ἐρχομένη ἵνα ἀντλήσῃ ὕδωρ. Τὴν ἠρώτησα καὶ μοὶ ἀπάντησε τὰ ἑξῆς.

Ἀνῆκέ ποτε ὁ οἰκίσκος εἰς χήραν, ἣτις εἶχεν ἕνα υἱόν. Εἶχεν αὕτη ἐνοικίαση ἐν ἐκ τῶν πενιχρῶν δωμάτων εἰς τινα ὑπάλληλον, ἐξ ἐκείνων, ὡς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν. Τριάκοντα ἔτη κατόκησεν ἐκεῖ ὁ ὑπάλληλος, ὅστις κατ' ἀρχάς μὲν ἐλάμβανε μισθὸν εὐτελέστατον, ἔπειτα δὲ κατόκησεν νὰ μισθοδοτῆται λίαν ἐπαρκῶς Ἄλλ' ὁ βίος του δὲν εἶχεν ἀλλάξει. Ἐθησαύριζε πάντοτε. Ἐξῆ μόνηρης καὶ ἐρημος, δὲν εἶχεν οὔτε συγγενεῖς, οὔτε φίλους καὶ ὅτε ἀκόμη ἐγήρασε καὶ ἔγεινεν ἀσθενὲς τὸ σῶμά του δὲν μετέβαλε δικαίαν. Ἡῦξκην ἡ φιλαργυρία του ὅσον καὶ ἡ πεμυσία του. Τὸ γραφεῖόν του ἦτο τὸ πᾶν δι' αὐτόν. Ἐσύχναζεν εἰς αὐτὴ καὶ ἀσθενῆς ὅτε ἦτο καὶ γέρον. Ὁ υἱὸς τῆς χήρας ἀπ' ἐναντίας ἦτο ἄσπρος καὶ σπάταλος. Μεθῶν ἐσπέραν τινα ὠμολόγησεν εἰς τὴν μητέρα του ὅτι εἶχε δαπανήσει πᾶσάν του τὴν περιουσίαν καὶ ὅτι εὐρίσκετο κατὰ χρεῶς.

— Τί θὰ γείνωμεν λοιπὸν, τῷ ἀπάντησεν ἡ μήτηρ, καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω χρήματα.

— Ἐχεις αὐτὸν τὸν οἰκίσκον.

— Ὁ οἰκίσκος δὲν ἀξίζει τίποτε, ὁ δὲ ἐνοικιστῆς μας μᾶς πληρώνει εὐτελέστατον ἐνοίκιον ἤξεύρεις πόσον εἶνε φιλαργυρος!

— Θὰ ἔχη χρήματα αὐτὸς, προσέθηκεν ὁ υἱός. Ἡ μήτηρ τὸν ἐκύτταξε.

— Ναί, ἀλλὰ δὲν μᾶς δίδει, ἀπάντησε.

— Βέβαια, δὲν μᾶς δίδει.

Τὰ βλέμματά των συννητήθησαν καὶ πάλιν καὶ συνονοήθησαν. . . Δὲν εἶχε κἀνένα εἰς τὸν κόσμον ὁ ὑπάλληλος, ἦτο γέρον καὶ ἀσθενῆς, οἱ προϊστάμενοί του περιέμενον τὸν θάνατόν του. Διατί νὰ ζῆ;

Οἱ δύο κκοῦργοι ἀνέβησαν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ὑπάλληλου.

Ἄμα εἶδεν οὗτος τοὺς σπινθηρίζοντας ὀφθαλμούς; των ἐνόησε τὸν σκοπὸν των. Δὲν ἀντέταξεν οὐδεμίαν ἀντίστασιν. Τὰ μόνα ὄντα ἐπὶ γῆς, ἄτινα εἶχε γνωρίζει καὶ ἴσως ἀγαπήσει, ἤρχοντο νὰ τὸν φονεύσωσι. Τὸ θῦμα ὑπετάγη.

Τὸ ἐγκλημα ἐτελέσθη, τὸ πτώμα τὸ ἐρριψαν οἱ φονεῖς ἀπὸ τοῦ παραθύρου. Ἐπειτα ἤρχισαν παντοῦ ν' ἀναζητῶσιν. Δὲν εὔρον τίποτε, ἀπολύτως παρά μόνον ῥακώδη ἐπενδύτην καὶ κονδύλια καὶ εἰκονίσματα τῆς Παναγίας καὶ ἄλλων ἁγίων, πρὸ τῶν ὁποίων ἐκάπνιζε χονδροειδῆς κανδύλα.

Κατὰ τύχην πυρκαϊκὰ ἦναι ἔκει που πλησίον. Ἐτρεξαν δαχθοφοροῦντες οἱ πυροσβέσται καὶ διερχόμενοι διέκρινον τὸ πτώμα κείμενον ἐν τῷ βορβῶρῳ. Τὸ πρᾶγμα ἐγνωστοποιήθη εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Ἐστάλησαν οἱ ἀρμόδιοι ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι, οἵτινες εἰσελθόντες διὰ τῆς βίας εἰς τὸν οἰκίσκον εὔρον τὴν χήραν καὶ τὸν υἱόν τῆς καταγινόμενης εἰς τὸ νὰ ζεπλύνωσι τὸ αἷμα ἀπὸ τῶ πάτωμα.

Ἡ ἀνάκρισις ἀνεκάλυψε μετὰξὺ τοῦ ἐπενδύτου καὶ τοῦ ὑποκίσιου τοῦ νεκροῦ ζῶνην, εἰς ἣν ἦσαν προσεραμμέναι εἰκοσι χιλιάδες ρουβλίων καὶ μία διαθήκη, ἣτις ἔλεγε τάδε:

— «Ἐπειδὴ δὲν ἔχω κἀνένα εἰς τὸν κόσμον, πρὸς δὲν ν' ἀρήσω τὸ πρῶτον τῆς οἰκονομίας μου, ἀρίνω τὴν περιουσίαν μου εἰς τὰ μόνα πρόσωπα, ἄτινα ἐπὶ γῆς μὲ ἠγάπησαν, τοὺς ἰδιοκτήτας τῆς οἰκίας, ἐν ἣ κατοικῶ. Ὁ Θεὸς νὰ τοὺς εὐλογῆσῃ ὡς ἐγὼ τοὺς εὐλογῶ.»

Πρίγγιφ JOSEPH LUBOMIRSKI.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Ἰσθὸν περάγεται ἡ λέξις ἄσπρον.

Ἄσπρα ὀνομάσθησαν κατὰ πρῶτον τὰ ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Γραπεζούδος κοπέντα ἀργυρὰ νομίσματα, ἄτινα ὡς ἐκ τῆς δεσποζούσης δυναστείας τῶν Κομνηνῶν ἐπεκλήθησαν καὶ Ἄσπρα κομνηνάτα. Ἀκολούθως ἡ ὀνομασία αὕτη μετέβη εἰς τε τὰ Βυζαντινὰ καὶ τὰ Τουρκικὰ νομίσματα.

Πόθεν παράγεται ἡ λέξις ἄσπρον; Τινὲς τῶν ἐτυμολόγων παρήγαγον αὐτὴν ἐκ τῆς λατινικῆς asper, ὅπερ σημαίνει τὸν τραχύν· ἀλλ' εὐκολον νὰ ἐνοησωμεν ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει κατὰ νόημα συγγένεια μετὰξὺ τοῦ Βυζαντινοῦ νομίσματος, λείου κατὰ τὴν τέχνην, καὶ τοῦ τραχύος λατινικοῦ. Ὁ κ. Friedlander ἐνεβάτευσσε κάλλιον τῶν ἡμετέρων εἰς τὴν ἐτυμολογίαν, συγγενεύσας τὸ ἄσπρον νόμισμα πρὸς τὸ ἄσπρον χρώμα, καὶ τὴν ἐξηγητικὴν δικαιολογήσας διὰ τοῦ ὀρθοῦ ἐπιχειρήματος καὶ τῆς οὐχ ἦττον ὀρθῆς παρατηρήσεως, ὅτι οὕτως οἱ Βυζαντινοὶ ὀνόμασαν τὸ νόμισμα αὐτῶν ἐκ τοῦ ἀρ-

γύρου εξ ου κατασκευάζεται, διότι ο άργυρος προφανώς είναι λευκός, ή κατά την Βυζαντινήν και την νεωτάτην ήμων συνήθειαν άσπρος. Τόν αυτόν τρόπον μεταχειρισθέντες οί πρόγονοί μας, ώνόμασαν τά χρήματα έν γένει άργύρια, πκρά τή άργυρος και τή άργός, τουτέστι λευκός· οί δέ Γερμανοί του Μεσαιώνος εκάλεσαν album μικρόν τι νόμισμα άργυρούν. Είς τās Βυζαντινάς αυτού Μελέτας ο Ζαμπέλιος συμφωνεί μετά του Κορκή έτυμολογήσας την λέξιν άσπρος εκ του άσπιλος, τουτέστι καθάρης, στιλπνός, καθ' όμοίωσιν του λατινικού candidus.¹

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* Τοῦ Δημοουργοῦ ἡ δόξα καί ἡ παντοδυναμία ἐν τῷ ἐξωτερικῷ καί τῷ ἐμψύχῳ κόσμῳ ἀποκαλύπτεται οὐ μόνον ἐν τισί τῶν πλασμάτων, ἀλλ' ἐν ἀπάσῃ τῇ φύσει τῶν ὄντων. Τοῦ Δημοουργοῦ πάλιν ἡ δόξα καί ἡ παντοδυναμία ἐν τῇ κορωνίδι τῆς πλάσεως φρίνεται οὐ μόνον ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ, ἀλλ' ἐν ἅπασιν τοῖς ἀνθρώποις· ἀρκεῖ νά ἔχωμεν ἡμεῖς ὀρθολογούς, δι' ὧν νά τήν ἀνακαλύψωμεν. . . . Ἡ κалλονή δὲν εἶναι μόνον ὑποκείμενον κέρδους ὕλικου, ἀλλά καί σκοπός τῆς τῶν ἀνθρώπων παιδείας καί ἀγωγῆς. Μικροί καί μεγάλοι, νέοι καί γέροντες, ἐφ' ὅσον δικαίως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, παιδευόμεθα καί διδασκόμεθα· πανταχοῦ δὲ ζητοῦμεν νά συνδυάσωμεν τὸ καλὸν μετά τοῦ ὠφελίμου. Τά ἔργα τῆς πλάσεως ἀπὸ τῶν μεγίστων ἕως τῶν ἀφνεστῶτων βροῖθουσι καλλονῆς μυστηριώδους. Λάθετε ἐν ὄψει τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον· οὐχί πάντα ὑπάρχουσιν ὠραία καθ' ἡμᾶς· ὁ γράφους ὁμοῦ καί ὁ γλύπτης, ὀξυδερκέστερα ἔχοντες τῶν ἡμετέρων ὄμματα, διακρίνουσιν ἀμύθητον ἐνίοτε καλλονὴν ὅπου ἡμεῖς βλέπομεν ἀμορφίαν. Τοιοῦτοι γράφει καί καλλιτέχναι ὑπῆρξαν διὰ παντός τοῦ βίου οἱ Ἕλληνας, οἱ τήν καλλονὴν ἐν παντί πράγματι ἐπιδιώσκοντες καθ' ὅλας τὰς φάσεις τοῦ ὕλικου, τοῦ διανοητικοῦ, τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ καί τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν. Ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνας ἀπὸ διςχιλίων καί ἐπέκεινα ἐτῶν εἶναι ἀπαράμιλλοι διδάσκαλοι ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅ,τι κάλλιστον, ὅ,τι ὑψιστον, ὅ,τι ἐπαγωγότατον προήλθεν ἐκ τοῦ θευμαστοῦ ἐκείνου λαοῦ. Οἰονδήποτε ἔργον προήλθεν ἐξ ἑλληνικῆς χειρὸς, εἶναι ὠραῖον, εἶναι ἀπαράμιλλον. Νοῶ δὲ οὐχί μόνον τὰ ἀνάγλυφα καί ἐγγλυφα τῶν καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ κοινὰ πράγματα ὑπὸ κοινῶν ἀνθρώπων καί ἰδιωτῶν ἐξεργασμένα. Ἐφ' ἐκάστου τούτων, κατὰ διάφορον βεβαίως βαθμὸν, ἐπετέθη σφραγίς καλλονῆς, μαρτυροῦσα ὅτι οἱ Ἕλληνας ἐφιλοτιμήθησαν τὰ πάντα νά ἐξεργασθῶσιν ὑπὸ τύπου καλοῦ, διότι ἡ καλλιτεχνική.

1. Π. Αἰάκας

καὶ ἱκανότης καί ἡ ἐξοχος φιλοκαλίκα μετεδίδετο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἀπετέλει μερίδα τῆς διανοητικῆς καί ἠθικῆς αὐτῶν οὐσίας, ἀποκαλύπτετο ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ καί διατρανοῦτο ἐν πάσῃ αὐτῶν πράξει καί ἐνεργείᾳ. (Γλάδστιων).

Ἡ μεταφράσις τῶν ἐπομένων ἐπιγραμμάτων ἀπεστάλη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν ὑπὸ σεβαστοῦ καί διακεκριμένου λογίου, μὴ ἐπιθυμοῦντος νά γνωστῆ τὸ ὄνομα του. Σ. τ. Δ.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

Ἐκ τῶν τοῦ Gothe. ΤΟ ΑΒΙΑΤΑΝ ΤΟΝ ΟΥΑΝΟΝ.

Αἶψα δὲν πράττομεν ἄρισ· ἐπάτη δὲν πρέπ' εἰς τὸν ὄχλον, πόσον ἀγροίκος, ἰδὲ, εἶναι καὶ ἄγριος πρὸς.— Ἄγριοι ναὶ καὶ ἄγροικα εἶν' ὅσοι χονδρὰ ἀπατῶνται· γίνετε εὐλακρινεῖς, καὶ ἀνθρωπίζετε αὐτόν.

ΥΕΥΤΟΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ.

Ψεύδους ἐγὼ ὠφελίμου προκρίνω ἀλήθειαν μάλλον· κ' ἔγω αὐτὴν ἐλάσσω· δὲν τὴν φοδοῦμαι ποσῶς. Πάλιν τὸν πόνον αὐτῆ καί τὴν δολοῦν καλῶς ἱατρεύει μόνη, ἂν βλάβην ποτὲ τῇ νά κάμ' εἰς ἡμᾶς.

Ἐκ τῶν τοῦ Schiller. Εἰς τοὺς ἠρωματοποιοῦς.

Ἐγὼ τῆς γῆς νά σταθῶ ὀλιγώτατον δότε μοι τόπον, εἶπεν ὁ θεός· ἀνὴρ, κ' εὐκόλῃ ἐγὼ τὴν κινῶ. Ἐγὼ τοῦ νοῦ μου κ' ἐμὲ νά ἐκθῶ στιγμὴν μίαν ἀφῆτε, καὶ κατὰ πάντα εἰς σᾶς ἀφοσιοῦμαι εὐθύς.

Εἰς τὰ ἀστρονομικὰ βιβλία.

Ὡ οὐρανὲ, πόσον ἄμετρος, ἄπειρος, ὕψιστος εἶσαι! πλὴν μικρολόγων ὁ νοῦς ἔσυρε κάτω καί σέ.

ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ.

Ὅταν ἰδῶ εὐτυχῆ, λησμονῶ τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου· πλὴν μοὶ παρίστατ' ἐμπρός, ἄρα ἰδῶ δυστυχῆ.

ΒΡΕΦΟΣ ΕΝ ΚΟΙΤΗΙ.

Εὐδαίμον βρέφος! ἀκόμ' ἢ κοιτίς σου σ' εἶν' ἄμετρος χῶ· Γίνε ἀνὴρ, καὶ στενὸν θαῦρον, τὸ ἄπειρον πᾶν. [ῥοι.

ΕΛΠΙΣ ΚΑΙ ΕΚΒΑΣΙΣ.

Νέος ἐκπλῆ' εἰς τὸν πόντον θαρρῶν μὲ μοῖρα ἰστία, μάλισ δ' εἰς λέμβον σωθεῖς γέρον λιμένα ζητεῖ.

Εἰς Στιχουργόν.

Στίχον ἰδίῳ κατώρθωσα· ἕνα εἰς γλώσσαν ἐτοίμην, ἥ τις ποιῆ ὑπὲρ σου, εἶσαι, θαρρῆτε, ποιητής·

ΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΗΣΕΩΣ ΔΙΣΦΟΡΑ.

Θέλεις, ὦ φίλε, τῆς ὄντως σοφίας τὰ ὕψη νά φθάσῃς; τόλμα· ἢ φρόνησις δὲ ἄ· χαχλανεῖς ἐπὶ σοί. Εἶναι ἐμβλωσῶν αὐτῆ, καί τὴν τῶρα σε φώγουσαν ὄχθη· βλέπει, ἀλλ' ὄχι καὶ ποῦ θέλεις ἀραεῖ ποτὲ.

Ἐκ τῶν τοῦ Λουδοβίκου Βαυαρίας. Εἰς τὸν ἐν Ρώμῃ Πάπαιον τῶν Καίσαρων.

Ἐμελλεῖς ἄρ' αἰωνίως ληστῶν κατοικεῖς νά μένης; ὅπου οἱ Καίσαρες πρὶν, τᾶρα οἱ γόπαι οἰκοῦν!

Τὸ ἀσθηματικὸν ποίημα.

Τί το θευμάζεαι τὸ ἄνθισμα· ἄνθων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πέγγου; Ἴδου, ἡ ῥώμη ἀνθεῖ, οὗτ' ἀπ' αἰῶνος, νεκρά.

Ἐκ τῶν τοῦ Haug. ΤΑ ΕΠΙΤΗΜΙΑ ΕΠΙΤΡΑΜΜΑΤΑ. Πάντοτε φίλος τοῦ ψεύδους, ὦ ἄνθρωπε, εἶσαι διδάσκων, ὡς καὶ τοὺς λίθους αὐτοὺς ψεύδη νά λέγουν πολλά.

Εἰς ποιητὴν.

Σοῦτος νά πῆρῃ τὸ νερόν, Φοιδίπολλον, τῆ· λήθης, καὶ λησμονεῖς, ὡς ποιητής· ὅτι ἐλησμονήθης.

ΠΕΡΙΤΤΗ ΦΡΟΝΙΣ.

Ὅστις συγγράφει, δίκαιον εἶν' ἄρα νά φροντίσῃ τῶν μεταγενεστέρων του τὴν ψῆφον νά κερδήσῃ;— Ὅχι· αὐτοὶ δὲν ἐζησαν, ἀλλ' οὕτε τῶρα ζῶσι· καὶ εἶναι σφόδρ' ἀμφίβολον ἂν τὸ μέλλον ἂν φανῶσι.

Ἐκ τῶν τοῦ Weissor. Εἰς ποιητρίαν.

Ποήματα πλεσιότερα ἐνός καὶ δύο τόμων ἔγραψες, ὡς εἰξούρομεν, ὦ Δάφνη, χωρὶς μῦθον. Πῶς ἂς ἀπονέμειται λοιπὸν ἔς τὴν δεξιάν σου· ἀλλ' εἰς ἐμὲ πρὸς φίλημα δός· τὴν ἀριστεράν σου.

Ἐκ τῶν τοῦ Beckmann. ΠΑΡΗΓΟΡΙΑΙ.

Μόνον τὸν ὅστις χροστὸν ἢ ἐλπίδας θρηνεῖ, παρηγόρει· μὴ δ' ἐκσοθήσῃ ποτὲ πένθος θανούσης ψυχῆς.

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ.

Ὅλεσε θαρρῶν τὰ ὀπίσω, καί, ἂν ἐνθυμῆσαι τὰς λύπας, μὴ λησμονῆς καὶ φαιδρὰ ὄνειρα νέων ἰσῶν. Πι· καὶ τὰ ἀνθ' τοῦ ἔρωτος, ὅσα προώρην· ἡ Μοῖρα σ' ἔκοψε, κ' ἂν μαρνανθοῦν, σώξουν ἠδέϊαν ὁσμήν.

Ἐκ τῶν τοῦ Stolberg.

Ἦψοστο πρὸς τοὺς οὐρανοὺς εἰς ποιητής γενναῖος ἱππέων εἰς τὸν Πήγασον τὸν περρωτὸν ταχέως· ὁ κριτικὸς δὲ κάτωθεν ἔκραζε μὲ μανίαν, κρητῶν εἰς χεῖρας τὸ βινί! Πρὸς τί μὲ τόσην δίαν; τί σᾶσο ὀλίγον, ποιητὰ, εἰς τὴν ὀπλήν ὀπίσω τοῦ ἵππου τὴν ἀριστεράν τὸ νύχι νά βινίσω.

Ὁ ὀλικὸς πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας ἀνέρχεται κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν εἰς 42, 727, 250 ψυχῶν, ἐξ ὧν 20,986,843 ἄνδρες καὶ 21,740,407 γυναῖκες.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πῶς δύναται τις νά συντάξῃ τὴν διαθήκην του. Πολλοὶ ἐπιθυμοῦσι, πρὶν ἀποθάνωσι, νά συντάξωσι διαθήκην, περιέχουσαν τὴν τελευταίαν αὐτῶν θέλησιν περὶ τῆς περιουσίας των μετά θάνατον· ἀλλ' ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἀκριβῶς γνωρίζοντες τὰς διατυπώσεις, τὰς ὁποίας ὁ νόμος ἀπαιτεῖ διὰ τὰς διαθήκας. Ἡ δὲ ἄγνοια δὲν εἶναι ἀζήμιος, διότι ἂν μὴ ἐκπληρωθῶσιν αἱ διατάξεις τοῦ νόμου, ἡ διαθήκη εἶναι ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος καὶ οὐδὲν παράγει ἀποτελέσμα. Διὰ τοῦτο δὲν κρίνομεν ἀνωφελὲς νά ἐκθέσωμεν ἐν ταῦθα συντόμους ὁδηγίας περὶ συντάξεως διαθηκῶν. Ὁ νόμος παραδέχεται κυρίως τρία εἶδη δια-

θηκῶν, τὴν συμβολαιογραφικὴν, τὴν μυστικὴν καὶ τὴν ἰδιόγραφον.

Περὶ τῆς συμβολαιογραφικῆς ἢ δημοσίας διαθήκης οὐδὲν λέγομεν, διότι αὕτη κατ' ἀνάγκην συντάσσεται ὑπὸ τοῦ γνωρίζοντος τὸν νόμον συμβολαιογράφου, ἀρκεῖ δὲ νά ἀποταθῆ τις εἰς τοιοῦτον καὶ τῷ ἐκφράσῃ ὅτι ἐπιθυμεῖ νά συντάξῃ διαθήκην, ἵνα ἦναι ἀσφαλῆς περὶ τοῦ ἀποτελέσματος.

Ἀλλὰ πάντοτε δὲν συμφέρει νά συντάσσωνται διαθήκαι δημοσίου, διότι καίτοι ἀπαγορεύεται εἰς τε τὸν συμβολαιογράφον καὶ τοὺς μάρτυρας τῆς διαθήκης νά ἀνακοινῶσι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς εἰς τρίτους πρὸ τῆς δημοσιεύσεως, γνωρίζομεν ἐκ πείρας ὅτι τὸ καθήκον τοῦτο δὲν τηρεῖται ἀκριβῶς πάντοτε· τότε δὲ ὁ συντάξας τὴν διαθήκην ὑφίσταται διαφόρους ἐνοχλήσεις παρ' ἐκείνων, ὧν αἱ ἐλπίδες περὶ κληρονομίας ἢ κληροδοτημάτων διεψεύσθησαν. Ἄλλως δὲ οὐτε ὑπάρχει πάντοτε καιρὸς καὶ εὐκολία πρὸς σύνταξιν συμβολαιογραφικῆς διαθήκης.

Διὰ τοῦτο ὁ νομοθέτης ἡμῶν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν λοιπῶν νομοθεσιῶν παρεδέχθη καὶ ἰδιωτικὰς διαθήκας, συντασσομένας ὑπὸ μόνου τοῦ διαθέτου.

Τὸ πρῶτον εἶδος τῶν διαθηκῶν τούτων εἶναι ἡ μυστικὴ.

Ἡ μυστικὴ διαθήκη δύναται νά γραφῆ ἢ ὑπὸ τοῦ ἰδίου διαθέτου, ἂν γνωρίζῃ γράμματα καὶ δύναται νά γράφῃ, ἢ ὑπὸ τρίτου, ἂν ὁ διαθέτης δὲν δύναται νά γράψῃ.

Ἐὰν ὁ διαθέτης γνωρίζῃ γράμματα καὶ δύναται νά γράψῃ, λαμβάνει τεμάχιον χάρτου, εἰς τὸ ὅποιον γράφει τὴν τελευταίαν του θέλησιν περὶ τοῦ κληρονόμου αὐτοῦ, τῶν κληροδοσιῶν ἢ καταλείπει κτλ. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ αὐτῷ ὀφείλει νά ἀναφέρῃ τὴν ἡμέραν, τὸν μῆνα καὶ τὸ ἔτος τῆς συντάξεως ἀκριβῶς, πρὸς δὲ τὸν τόπον ἐνθα τὴν διαθήκην συνέταξε καὶ εἶτα ὑπογράφει τὸ ἐγγράφον· ἐὰν δὲ περιέχῃ πλείονας σελίδας, ἐκάστη αὐτῶν δεόν νά ἔχῃ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ διαθέτου. Ἀφοῦ τελειώσῃ ἡ σύνταξις τῆς διαθήκης ὁ διαθέτης παραδίδει αὐτὴν εἰς τινὰ συμβολαιογράφον, ὅστις σφραγίζει αὐτήν, ἂν μὴ ἦναι ἐσφραγισμένη καὶ συντάσσει ἐκθεσιν περὶ σφραγίσεως καὶ ἐγχειρίσεως ἐνώπιον τριῶν μαρτύρων, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου. Ἡ μυστικὴ διαθήκη εἶναι ἀπαραίτητον νά ἐγχειρισθῆ εἰς τινὰ συμβολαιογράφον, παρ' ὃ μένει μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου.

Ἐνεκα τῶν διαφόρων ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου διατυπώσεων τῆς μυστικῆς διαθήκης καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐν αὐτῇ ὑπογραφῆς, ἀπαγορεύεται ἡ σύνταξις τοιαύτης διαθήκης εἰς τοὺς ἀλάλους, κωφοὺς, τυφλοὺς καὶ μὴ εἰδύτας γράμματα.

1. Τύπος. (Ἐν . . . , τῆ 187 . , ἡμέρῃ τῆς ἐξέδο.

Πολλάκις ὁμοῦς ὁ διαθέτης δὲν δύνανται ὁ ἴδιος νὰ γράψῃ τὴν μυστικὴν διαθήκην, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ γράψῃ αὐτὴν δι' ἄλλου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀποτείνεται εἰς πρόσωπόν τι τῆς ἐμπιστοσύνης του, ὅπου καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ διαθέτου ἢ κατὰ τὰς ἐγχειρισθησομένας ὑπ' αὐτοῦ σημειώσεις γράφει τὴν διαθήκην, ἢ ὑπογράφει ὁ διαθέτης ἐν ἐκάστη σελίδι καὶ ἐν τέλει· ἀλλὰ πρὸς τῇ ὑπογραφῇ ταύτῃ καὶ ὁ τὴν διαθήκην γράψας ὑπογράφει ἐν τέλει καὶ ἐν ἐκάστη σελίδι. Κατὰ τὰ ἄλλα ἐφαρμόζονται αἱ λοιπὰ διατυπώσεις, αἱ ἀπαιτούμεναι, ὅταν ἰδιοχειρῶς γράφηται ἡ μυστικὴ διαθήκη.¹ Τοῦτο μόνον παρατηροῦμεν περὶ τοῦ γράψαντος τὴν διαθήκην, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τὰ προσόντα τοῦ μάρτυρος τῆς διαθήκης (λ. χ. ἄρρην, Ἑλλην κτλ.), ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ νὰ γράψῃ τὴν γλῶσσαν τοῦ διαθέτου· ἂν ὁμοῦς ἦναι συμβολαιογράφος, δὲν δύνανται ὕστερον νὰ ἐγχειρισθῇ εἰς αὐτὴν ἡ διαθήκη, ἔνα συντάξῃ τὴν ἐκθεσιν σφραγίσεως καὶ ἐγχειρίσεως, ἧτις ἐπίσης εἶναι ἀπαραίτητος, ἔχει δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου πλείονας διατυπώσεις τῶν ἀπαιτουμένων ἐν ἡ περιπτώσει ἡ μυστικὴ διαθήκη ἐγγραφῆ ἰδιοχειρῶς ὑπὸ τοῦ διαθέτου.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἰδιόγραφον διαθήκην. Ἡ διαθήκη αὕτη ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι γεγραμμένη ἰδιοχειρῶς ὑπὸ τοῦ διαθέτου καὶ ὑπογεγραμμένη ὑπ' αὐτοῦ, καὶ νὰ φέρῃ τὸν μῆνα, ἡμέραν, ἔτος καὶ τὸν τόπον ὅπου ἐγράφη.

Ὅλα ταῦτα ἀπαιτοῦνται ἐπὶ ποιῆ ἀκυρότητος, ὥστε καὶ μία λέξις γραφείσα ἐν τῇ διαθήκῃ δι' ἄλλης χειρὸς ἀκυροῖ ὅλην τὴν διαθήκην. Ἐπίσης ἀπαιτεῖται ἀκριβὴς σημείωσις τῆς ἡμέρας, μηνὸς καὶ ἔτους τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης (δὲν ἀρκεῖ λ. χ. νὰ σημειωθῇ, ὅτι συνετάχθη τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Πάσχα κτλ.).

Δὲν βλάπτει ὁμοῦς, ἂν ἡ χρονολόγησις τεθῇ μάδος . . . ἐν τῇ ἐν ὁδῷ . . . οἰκίᾳ τοῦ . . . ἐν ἡ κατοικίᾳ, ἔχων σὺν τὰς φρένας καὶ ἐπιθυμίᾳ νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην μου, ἐκθέτω αὐτὴν ὡς ἑξῆς: [ἐνταῦθα ἐπιτίθεται ἡ τελευταία θέλησις τοῦ διαθέτου].

Ὁ διαθέτης

(Σημ. Ἐὰν ἡ διαθήκη ἔχῃ πλείονας σελίδας, ὁ διαθέτης ὑπογράφεται εἰς ἐκάστην σελίδα).

1. Τύπος. (Ἐν . . . , τῇ . . . 187 . . . ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος . . . ἐν τῇ ἐν ὁδῷ . . . οἰκίᾳ τοῦ . . . ἐν ἡ κατοικίᾳ, ἔχων σὺν τὰς φρένας καὶ ἐπιθυμίᾳ νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην μου, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ γράψω αὐτὴν ὁ ἴδιος, ἐκθέτω αὐτὴν ὡς ἑξῆς διὰ τοῦ κυρίου. . . [ἢ λοιπὰ ὡς ἄνω].

Ὁ γράψας τὴν διαθήκην

Ὁ διαθέτης

(Σημ. Ἐὰν ἡ διαθήκη ἔχῃ πλείονας σελίδας, ὑπογράφεται καὶ ὁ διαθέτης καὶ ὁ γράψας τὴν διαθήκην εἰς ἐκάστην σελίδα).

2. Τύπος. (Ἐν . . . , τῇ . . . 187 . . . ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος . . . ἐν τῇ ἐν ὁδῷ . . . οἰκίᾳ τοῦ . . . ἐν ἡ κατοικίᾳ, ἔχων σὺν τὰς φρένας καὶ ἐπιθυμίᾳ νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην μου, ἐκθέτω αὐτὴν ὡς ἑξῆς: [ἐπιτίθεται ἡ τελευταία θέλησις τοῦ διαθέτου].

Ὁ διαθέτης

ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ, καὶ ἡ ὑπογραφή ἐν τέλει.

Ἐὰν ἡ διαθήκη σύγκηται ἐκ διαφόρων φύλλων, δὲν ἀπαιτεῖται ἐφ' ἐκάστου αὐτῶν ἡ χρονολόγησις καὶ ὑπογραφή, τιθέμεναι ἅπαξ ἐν τέλει. Ἀλλὰ πρέπει ὅλα τὰ φύλλα νὰ συνδέωνται διὰ συρραφῆς ἢ ἄλλως, ὅπως ἀποδεικνύεται ἡ ἀρχῆθεν συνάρεσις αὐτῶν.

Ἐννοεῖται ὅτι οἱ μὴ εἰδότες γράφειν δὲν δύνανται νὰ συντάξωσιν ἰδιόγραφον διαθήκην· ἀλλ' οἱ κωροὶ, τυρλοὶ καὶ ἄλλοι δὲν ἀποκλείονται.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἰσχύον τῆς ἰδιόγραφου διαθήκης νὰ εὐρεθῇ μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ διαθέτου ὥστε ἂν ὁ διαθέτης παραδώσῃ τὴν διαθήκην ταύτην εἰς συμβολαιογράφον (χωρὶς νὰ τηρηθῶσιν αἱ διατυπώσεις τῶν μυστικῶν διαθηκῶν) ἢ εἰς φίλον τινά, εἶναι ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος.

Ὀχι μόνον δὲ πρέπει ὁ διαθέτης νὰ καταλίπῃ τὴν ἰδιόγραφον διαθήκην μεταξὺ τῶν ἐγγράφων του, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐρεθῇ μεταξὺ αὐτῶν. Ὅστε ἂν τις ἔχων συμφέρον λ. χ. ἀφαιρήσῃ τὴν διαθήκην ἐκ τῶν ἐγγράφων τοῦ διαθέτου, εἶναι ἄκυρος ὡς διαθήκη. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ἡ ἰδιόγραφος διαθήκη εἶναι μὲν ἀπλουστάτη, ἀλλὰ καὶ ἐπισφαλεστάτη κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν.

Μετὰ τὴν θάνατον τοῦ διαθέτου ἡ διαθήκη αὕτη δὲν νὰ προσαχθῇ ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου πρωτοδικείου, ὅπως βεβαιωθῇ ἡ γνησιότης τῆς ὑπογραφῆς καὶ τῆς γραφῆς παρὰ τοῦ διαθέτου· περὶ τούτου ὑπάρχουσιν ἐν τῷ νόμῳ ρηταὶ διατάξεις.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι διαθηκῶν. Ἄν δὲ τις διαμένῃ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, δύναται ἢ νὰ τηρήσῃ τοὺς τύπους τοῦ ἐλληνικοῦ νόμου περὶ διαθηκῶν (συμβολαιογραφικῆς, μυστικῆς καὶ ἰδιοχειρῆς), ἢ νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην του κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τοῦ τόπου, ἐνθα διαμένει.

Παραίνοντες τὸ ἄρθρον τοῦτο παρατηροῦμεν ὅτι οἱ ἐν ἐκστρατείᾳ ἢ πολιορκημένοι φρουροὶ στρατιωτικοὶ, καὶ οἱ ἐπιβάνοντες πλοίων, κατὰ τὸν διάπλουν, δύνανται νὰ συντάξωσι διαθήκην χωρὶς τῶν ἐκτεθεισῶν διατυπώσεων ἐνώπιον ἀξιωματικοῦ (ταγματάρχου, λοχαγοῦ ἢ φροντιστοῦ) παρόντων δύο μαρτύρων (διὰ τοὺς ἐν ἐκστρατείᾳ ἢ ἐν πολιορκημένῳ φρουρῷ), ἢ ἐνώπιον τοῦ πλοίαρχου ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ, παρόντος τοῦ γραμματέως ἢ τοῦ ἀναπληρωτοῦ (διὰ τοὺς ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἢ ἐμπορικοῖς πλοίοις εὐρισκομένους). Ἀλλ' αἱ διαθήκαι αὗται εἰσὶν ἄκυροὶ, ἀφοῦ παρελθῶσιν εἰς μῆνας ἀφ' ἧς ὁ διαθέτης εὐρεθῇ εἰς θέσιν νὰ συντάξῃ διαθήκην κατὰ τὰς κοινὰς διατάξεις (λ. χ. ἐπικνήθη τοῦ ταξιδίου, τῆς ἐκστρατείας κτλ.).

Ι. Ε.

Ὁ περικλητὴς Θεὸς ἦν υἱὸς σιδηρουργοῦ.